

Mari Talala

Puhaltimet kuuluvat kaikille

Pasuunaopetuksen pilottihanke erityismusiikkikoulu Resonaarissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto

Opinnäytetyö

01.05.2017

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Mari Talala Puhaltimet kuuluvat kaikille - Pasuunaopetuksen pilottihanke erityismusiikkikoulu Resonaarissa 65 sivua 01.05.2017
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto	Soitonopettaja
Ohjaajat	Lehtori Jukka Väisänen Lehtori Antti Rissanen
<p>Opinnäytetyössä tutkittiin pasuunaopetuksen pilottihankkeen kautta, millaisia mahdollisuuksia on laajentaa erityismusiikkikoulu Resonaarin instrumenttivalikoimaa puhaltimiin huomioiden heidän opiskelijoidensa erityismusiikkikasvatustarpeet. Projektin tarkoituksena oli tuottaa ymmärrystä ja tietotaitoa pasuunan erityisopetuksen keinoista, haasteista, ratkaisuista ja sovelluksista. Työn arvolähtökohtana on sekä kirjoittajan unelma tasa-arvoisemmista musiikin harrastamismahdollisuuksista, että konkreettinen tarve uusille puhallinsoittajille ja puhallinmusiikin perinteen vahvistamiselle Suomessa. Opinnäytetyön tavoitteena on myös todistaa, että puhallinsoittimia voi oppia soittamaan kuka vaan; puhaltimet kuuluvat kaikille.</p> <p>Projektin työtavat perustuvat kirjoittajan aiempaan ammatilliseen kokemukseen sekä alan kirjallisuuteen. Projektissa lähestyminen puhaltimien erityispedagogiikkaan oli monikanavaista, erilaiset oppimistavat huomioivia sekä mahdollisimman esteetöntä ja inklusiivista. Työssä esitellään Resonaarin erilaiset toimintamuodot ja pohditaan erityismusiikkikasvatusta ja sen ominaispiirteitä monesta näkökulmasta. Itse tapaustutkimus muodostaa työn merkittävimmän osan. Keväällä 2017 Resonaarin musiikkikoulussa järjestettiin pasuunansoiton pilottihanke, jonka neljästä 45 minuuttia kestäneestä opetustuokiosta jokaisen keskipisteessä oli yksi pasuunansoiton perustekniikka. Jokainen opetustuokio suunniteltiin ja toteutettiin esitellään sessiopäiväkirjojen muodossa. Lopuksi vielä pohditaan projektin kokonaisvaltaista onnistumista ja sen kautta syntyneitä oivalluksia ja pedagogista antia.</p> <p>Toivottavasti tämä työ voisi toimia inspiraationa ja rohkaisuna kaikille, jotka opettavat tai haluaisivat opettaa puhaltimien erityisoppijoita. Samoin se voi kannustaa jokaista puhallinpedagogia tutkimaan omia asenteitaan ja pedagogisia käytänteitään entistä laadukkaamman musiikinopetuksen saavuttamiseksi.</p>	
Avainsanat	erityismusiikkikasvatus, erityismusiikkipedagogiikka, Resonaari, puhallinpedagogiikka, pasuuna, monikanavainen musiikinopetus

Author Title Number of Pages Date	Mari Talala Wind instruments belong to all – A pilot project of trombone playing in Special Music Centre Resonaari 65 pages 1 May 2017
Degree	Bachelor of Music Education
Degree Program	Music Degree
Specialization option	Trumpet teacher
Instructors	Jukka Väisänen, MMus Antti Rissanen, DMus
<p>This thesis examines the possibilities of expanding Special Music Centre Resonaari's selection of instruments to wind instruments – taking into account the special music educational needs of their students – through a pilot project. The project focused on researching and reflecting on the recourses, challenges, solutions and applications of special music education for trombone. The value premise of this thesis is the dream of a more equal music education system, but also a concrete need for new horn players and the strengthening of wind instrument music in Finland. The aim of this project is also to prove that anyone can learn to play wind instruments: wind instruments belong to all.</p> <p>The work methods of this project are based on my prior professional experience and on the literature of the field. My approach to wind instrument special education is one that emphasizes multi-dimensional teaching methods and different ways of learning. Music pedagogy should be as accessible and inclusive as possible. This thesis presents the various functions of Resonaari and discusses the characteristics of special music education from various perspectives. The case study itself forms the most important part of the study. A pilot project for playing the trombone at Resonaari music school was organised in the spring of 2017. Each of the four lessons of 45 minutes included one basic technique of trombone playing. Each of the lessons, including plans and real life implementations, are presented in the form of session journals. Finally, the overall success of the project, as well as any insights and pedagogical achievements will be discussed.</p> <p>Hopefully this study can serve as an inspiration and encouragement to anyone who teaches, or would like to teach wind instrument students with special needs. Additionally, it might encourage music educators to explore their own attitudes and pedagogical practices in order to achieve higher quality music education.</p>	
Keywords	special music education, special music pedagogy, Resonaari, wind instrument pedagogy, trombone, multi-dimensional music education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tutkimuskysymys ja työtavat	3
3	Resonaari	4
3.1	Resonaarin musiikkikoulu	5
3.2	Resonaarin asiantuntijapalvelut	6
3.3	Resonaarigroup – erilaisten oppijoiden ammattiorkesteri.	7
4	Eryitysmusiikkikasvatus	8
4.1	Segregaatio, integraatio ja inklusio	11
4.2	Esteetön musiikkikasvatus	13
4.3	Monikanavainen musiikinopetus	14
4.4	Eryitysmusiikkikasvattaja	18
4.5	Erilaisen oppilaan kohtaaminen	20
4.6	Eryitysmusiikkipedagogiikkaa puhaltimille	24
4.7	Eryitysmusiikkikasvatus demokratisoi muusikkoutta	27
5	Vetopasuuna pähkinänkuoressa	28
6	Pasuunan alkeisopetus ja pilottihankkeen opetustuokioiden tavoitteet	29
6.1	Ilmankäyttö ja äänenmuodostus	30
6.2	Kielittäminen ja slide	31
6.3	Soittimen osien kasaaminen ja huolto	31
6.4	Harjoittelu	32
6.5	Pasuunaopetuksen pilottihanke	32
7	Ensimmäinen sessio: äänenmuodostus	33
7.1	Tuntisuunnitelma	33
7.2	Sessiopäiväkirja	34
8	Toinen sessio: kielittäminen	38
8.1	Tuntisuunnitelma	38
8.2	Sessiopäiväkirja	39
9	Kolmas sessio: äänenkorkeudet ja vedot	45

9.1	Tuntisuunnitelma	45
9.2	Sessiopäiväkirja	46
10	Neljäs sessio: kappale	50
10.1	Tuntisuunnitelma	50
10.2	Sessiopäiväkirja	51
11	Yhteenveto ja pohdinta	54
	Lähteet	63

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on syntynyt halusta vaalia puhallinmusiikin perinnettä Suomessa ja tehdä puhallinharrastuksesta mahdollista kaikenlaisille soittajille. Viimeisten vuosikymmenien aikana puhallinsoittajien määrä Suomessa on laskeutunut tasaisesti, ja olenkin vuosien aikana tehnyt paljon työtä uusien erityisesti vaskisoittajien rekrytoimiseksi. Olen seurannut viimeisen 15-vuoden aikana läheltä näitä kehityskulkuja, jotka ovat aiheuttaneet minussa huolta puhallinperinteen hiljaisesta hiipumisesta. Itse olen trumpetisti, pasunisti, soitonopettaja, big band -johtaja ja puhallinsovittaja. Olen itse päätenyt soittamaan trumpettia puhallinesittelyprojektin kautta vuonna 1998, joten koen tuolloin markkinointityötä tehneitä musiikkipedagogeja kohtaan sekä kiitollisuutta että vastuuta tämän työn jatkamisesta.

Ajattelen myös vahvasti, että musiikki kuuluu kaikille. Soittamisen ilon saavuttamiseen ja mieluisaan harrastamiseen ei vaadita erityistä lahjakkuutta tai kykeneväisyyttä, vaan pelkästään omaa motivaatiota ja intoa. Jokainen voi oppia musiikkia. Parhaimmillaan musiikki mielestäni antaa iloa arjen keskellä ja tukee ihmisen toimintakykyä myös elämän muilla osa-alueilla. Työni kehitysvammaisten nuorten aikuisten henkilökohtaisena avustajana vuosina 2015-2016 sai minut pohtimaan puhallinharrastuksen kartoittamattomia mahdollisuuksia myös erityisoppijoiden keskuudessa. Kehitysvammaisen asiakkaani töräyttäessä trumpetistani onnistuneen kajahduksen toisensa jälkeen jäin pohtimaan, onko tosiaan perusteltua pitää puhallinsoittimia liian haastavana soitinryhmänä, jonka saloihin erityisoppijoilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia sukeltaa.

Puhaltajia tarvitaan jatkuvasti lisää, ja uskon myös vakaasti puhallinharrastuksen mahdollisuuksiin myös erityispedagogiikan piirissä, jossa se on jäänyt vähälle huomiolle. Tämä on ymmärrettävää, sillä erityismusiikkikasvatuksen perinne on vielä kohtalaisen tuore. Itähelsinkiläinen musiikin erityispalvelukeskus Resonaari on jo 20 vuotta edistänyt musiikkikasvatuksen tasa-arvoa ja toiminut

erityismusiikkikasvatuksen edelläkävijänä kansainvälisessä musiikkipedagogiikassa. Resonaarin painopiste on ollut vahvasti yhtyesoittamisessa, jolloin muut soitinryhmät ovat jääneet vähäisemmälle huomiolle. Siksi näen opinnäytetyöni aiheen puhallinpedagogiikkaa demokratisoivana ja jopa yhteiskunnallisesti merkittävänä.

Kiinnostukseni Resonaariin heräsi Metropolian musiikkipedagogiopintojeni aikana ja vahvistui tutustuttuani kehitysvammaisiin avustettaviini, jotka olivat opiskelleet musiikkia Resonaarissa. Omassa opetustyössäni olen myös kohdannut erityisoppijoita, joilla on selkeitä erityistarpeita musiikkiharrastukseensa liittyen. Olen jo opettajanurani alkuvaiheessa joutunut kyseenalaistamaan perinteiset opetusmenetelmät ja omat käsitykseni opettajuudesta. Tämä on saanut minussa aikaan paljon hämmennystä, turhautumista ja kykenemättömyyden tunnetta. Toisaalta olen hyvin kiitollinen näille oppilaille. Heidän avullaan olen oppinut näkemään oman opettajuuteni hyvin eri silmin ja joutunut siirtymään perinteisen musiikkipedagogiikan viitekehyksen ulkopuolelle. Näiden oppilaiden kanssa koetut onnistumiset tuntuvat tavallista merkittävämmiltä, kun olemme onnistuneet ylittämään näennäisesti hyvin hankaliakin haasteita yhdessä. Olen nähnyt sen, miten musiikki on uskomaton voimavara kaikenlaisille harrastajille, haasteista ja vaikeuksista huolimatta. Olen oppinut, että opettajana minun on toimittava siltana oppilaan ja musiikin välillä keinolla millä hyvänsä, ei suinkaan jatkaa tuttua rutiinia ja kaavamaista opetusperinnettä.

Nämä pohdinnat johdattivat minut seuraamaan opetusta Resonaarissa syksyllä 2016, jolloin ymmärsin erityispuhallinpedagogiikan olevan Suomessa vielä hyvinkin tutkimatonta maaperää. Tämä sytytti minussa kipinän alkaa pohtimaan puhallinopetuksen erityismusiikkikasvatuksellisia sovelluksia. Talvella 2017 tapasimme Resonaarin perustajien Markku Kaikkosen ja Kaarlo Uusitalon kanssa ja teimme yhdessä suunnitelman puhallinopetuksen pilottihankkeesta. Suunnitelin ja pidin kolmen kehitysvammaisen muusikon koeryhmälle neljä 45 minuuttia kestävästä pasuunansoiton ryhmätuntia maaliskuussa 2017. Koejakson tarkoituksena oli tuottaa raportoitua kokemusta ja tietoa pasuunan ryhmäopetuksesta

erityisoppijoille sekä synnyttää uusia pedagogisia oivalluksia ja sovelluksia puhallinopetuksen työkalupakkiin. Yhtenä opinnäytetyön päämääränä on kehittää käytänteitä, joiden myötä kaikilla olisi mahdollisuus osallistua tavoitteelliseen puhallinopetukseen. Projektista saatujen kokemusten pohjalta voitaisiin alkaa mahdollisesti edelleen kehittämään ja valmistelemaan Resonaariin järjestäytyneempää puhallinopetusta.

2 Tutkimuskysymys ja työtavat

Tässä työssä olen tutkinut sitä, kuinka pasuunaopetusta voisi järjestää Resonaari musiikkikoulussa erityisoppijoille. Järjestämäni ja suunnittelemani pasuunaopetuksen pilottihankkeen kautta pääsin pohtimaan ja tutkimaan pasuunan erityisopetuksen keinoja, haasteita, ratkaisuja ja sovelluksia. Neljästä opetustuokiosta jokaisen keskipisteessä oli yksi pasuunansoiton perustekniikka. Nämä neljä oppisisältöä olivat 1. äänenmuodostus 2. kielittäminen 3. äänenkorkeudet ja vedot sekä 4. kappaleen soittaminen näitä kaikkia yhdistelemällä. Opetustuokioita suunnitellessani jouduin pohtimaan mahdollisia pedagogisia haasteita, keinoja niiden ylittämiseen sekä erilaisten työskentelymuotojen (yksilö- vai ryhmäopetusta) hyötyjä. Esittelen työssäni tuntisuunnitelmani ja perustelen tekemiäni pedagogisia valintoja. Suuri osa suunnitelmista muuttui käytännön toteutuksissa jonkin verran, joten esittelen opetusprosessia myös todellisuudessa toteutuneiden tuntien näkökulmasta.

Kaikki sessiot videokuvattiin omaan käyttöön. Videon avulla saatoin tarkastella omaa toimintaani ikään kuin ulkopuolisen tarkkailijan silmin. Opettaja saa videolta arvokasta tietoa opetustapahtumasta, opettajan ja oppilaiden välisestä verbalisesta ja nonverbaalisesta vuorovaikutuksesta sekä opettajan ja oppijoiden reaktioista (Toivanen 2007, 61). Videoiden avulla saatoin palata tarkkailemaan tuntien tapahtumia ja oppimisprosessin etenemistä. Kuvamateriaalin avulla pysyin havainnoimaan kokeilemiäni harjoitteiden toimivuutta sekä uusien opetusmenetelmien etuja ja haasteita.

Työni ylimpänä tavoitteena on tarjota vertaistukea ja oivalluksia erityisryhmiä opettaville puhallinpedagogeille. Toivon, että työni voisi toimia jonkinlaisena käsikirjana ja oman ajattelun sekä sovellusten kehittämisen ponnahduslautana niille, jotka opettavat pasuunaa tai muita puhallinsoittimia erityisoppijoille. Uskon, että työssäni esiteltyjä pasuunan erityisopetukseen liittyviä pohdintoja ja toimintatapoja voidaan soveltaa helposti myös muiden puhallinsoitinten opetukseen. Aiempaa tietoa ja tutkimusta aiheesta nimittäin ei juurikaan ole saatavilla. Tässä työssä yhdistyvät kasvatustiede, aikuiskasvatus, erityispedagogiikka ja musiikkipedagogiikka, joka teki työn rajaamisesta haastavaa. Kuitenkin nämä kaikki tieteenalat täydentävät toisiaan ja auttavat vastaamaan edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Tämä opinnäytetyö mahdollisti hedelmällisen yhteistyön, jossa pilottihankkeen kautta tutkittiin, millaisia mahdollisuuksia on laajentaa Resonaarin instrumenttivalikoimaa puhaltimiin huomioiden heidän opiskelijoidensa erityismusiikkikasvatusarpeet. Tämä yhteistyö palvelee sekä unelmaani tasa-arvoisemmista musiikin harrastamismahdollisuuksista, että konkreettista tarvetta uusille puhallinsoittajille ja puhallinmusiikin perinteen vahvistamiselle Suomessa. Puhallinsoittimia voi oppia soittamaan kuka vaan; puhaltimet kuuluvat kaikille.

3 Resonaari

”Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari on erityismusiikkikasvatuksen, kuntoutuksen ja musiikkiterapian erityisosaamisyksikkö ja innovaatiokeskus. Resonaari toimii musiikin erityispedagogiikan kotimaisena sekä kansainvälisenä edelläkävijänä.” (Resonaari 2017, [www.](http://www.resonaari.fi))

Resonaari on yksi Helsinki-missio ry:n toimintamuodoista ja Resonaarin toimintaa valvoo yhdistyksen hallitus. Toiminnallisesti Resonaari jakaantuu kolmeen osaan. Erityisryhmille ja erilaisille oppijoille suunnattu **musiikkikoulu** toimii Helsingin Kulosaarella. Resonaarin **asiantuntijapalvelukeskus** tuottaa erityismu-

siikkikasvatuksen kehittämis- ja tutkimustoimintaa sekä musiikin avulla tapahtuvan kuntoutuksen asiantuntija- ja kulttuuripalvelua valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. **Resonaarigroup** taas on Resonaarin erilaisista oppijoista koostuva ammattiorkesteri. Kokonaisuudessaan Resonaarin eri osat muodostavat kansainvälisestikin tarkasteltuna ainutlaatuisen toiminta-, osaamis- ja innovaatiokeskuksen. (Resonaari 2017, www.)

Tämä opinnäytetyö sijoittuu näiden kaikkien kolmen osa-alueen kohtauspisteeseen, sillä tavoitteena oli kirjata kokemuksia ja tuottaa tietoa puhaltimien erityisopetuksesta, toteuttaa pilottihanke yhdessä Resonaarigroupin kanssa, sekä soveltaa saatua tietoa käytännössä musiikkikoulun puhallinopetuksen tarpeisiin.

3.1 Resonaarin musiikkikoulu

Resonaarin musiikkikoulu on toiminut vuodesta 1995 lähtien ja vuonna 2004 Helsingin kaupunki myönsi koululle taiteen perusopetusoikeuden. Musiikkikoulun opetussuunnitelma noudattaa taiteen perusopetuksen määräyksiä, mutta oppilaiden erityispiirteiden vuoksi jokaista opetetaan tavoitteellisesti yksilöllisen opintosuunnitelman mukaisesti. Oppilaita on tällä hetkellä 300 ja koulun oppilasmäärä kasvaa jatkuvasti. Helmikuussa 2017 Resonaarissa työskenteli neljä päätoimista ja kymmenen sivutoimista työntekijää sekä yksittäisiä erikseen palkattuja projektiopettajia. Lisäksi henkilökuntaan kuuluu Resonaarigroupin kolme palkallista ammattimuusikkoa, harjoittelijoita sekä yksi henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan (Uusitalo & Kaikkonen 2017). Resonaarin musiikkikoulun ytimessä on usko erilaisten oppijoiden kykyyn ja oikeuteen oppia, ja Resonaarin motto onkin osuvasti ”Resonaarissa kaikki soittaa”.

Koska jokaisen oppilaan oppimistavoitteet ja –valmiudet ovat hyvin erilaisia, on opettajan tehtävänä löytää kullekin oppilaalle paras oppimismenetelmä sekä tehdä tälle yksilöllinen opetussuunnitelma. Resonaarin musiikkikoulun opetus on tavoitteellista, systemaattista, tasolta tasolle etenevää, musiikkikasvatukselliset tavoitteet sisältävää toimintaa, jossa otetaan huomioon jokaisen oppilaan

yksilölliset valmiudet sekä mahdolliset kuntoutukselliset tarpeet. Kehitysvammaiset ihmiset ovat musiikkikoulun merkittävin kohderyhmä. Muita kohderyhmiä ovat liikunta- ja näkövammaiset, tarkkaavaisuushäiriöiset, oppimishäiriöistä kärsivät, seniorit ja mielenterveyskuntoutujat. Musiikkikoulun painopiste on bändisoitinopetuksessa, mutta muutamia poikkeuksiakin on. Opiskeltavia instrumentteja ovat rummut, piano, basso, kitara, laulu, poikkihuilu ja trumpetti. Koulussa käytetään innovatiivisesti esimerkiksi värikoodattuja koskettimia, nelikielistä kitaraa ja kaksikielistä bassoa.

Resonaarin erityisopetuksen vaikuttavuus näkyy suoraan asiakkaiden ja kohderyhmien arjessa ja hyvinvoinnissa, ja toiminnalla on selkeästi syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus. Resonaarissa hankittu soittotaito ei ole pelkästään muuttanut yksittäisten erilaisten oppijoiden elämänlaatua paremmaksi, vaan myös tasa-arvoistanut musiikkikasvatusta. Resonaarin vaikuttavuus näkyy ammattilaisten ja toimintoja järjestävien tahojen käytänteissä, mutta myös asenteissa erilaisuutta kohtaan. Musiikkikoulussa saavutettujen tulosten vaikutukset heijastuvat taiteen toimijoihin ja koko suomalaiseen kulttuurikenttään. (Resonaari 2017, [www.](http://www.resonaari.fi))

3.2 Resonaarin asiantuntijapalvelut

Resonaarin asiantuntijakeskus palvelee kaikkia niitä yksityisiä ammattilaisia tai yhteisöjä, jotka käyttävät musiikkia työssään tai toiminnassaan erityisryhmien parissa. Asiantuntijakeskus tuottaa, kehittää ja innovoi uutta tietoa, ja jakaa kertynyttä osaamista erityisryhmien kanssa työskenteleville toimijoille. Keskuksessa on syntynyt erityismusiikkikasvatuksen ja sosiaalisten innovaatioiden rinnalla uudenlaisia toimintamalleja ja lähestymistapoja musiikkikasvatuksen kaikkiin toiminta-alueisiin, mutta myös terapiaan, kuntoutukseen ja erityisopetukseen. Asiantuntijapalvelujen tehtävänä on siis tukea hyvien ja toimivien käytänteiden käyttöönottoa ja juurtumista eri toimintaympäristöissä. Samalla ylläpidetään, vahvistetaan ja laajennetaan Resonaarin jo voimassa olevaa toimijoiden verkostoa. Resonaari toimii kohderyhmiensä edunvalvojana tarjoamalla konsultaa-

tio- ja informaatiopalveluja, järjestämällä koulutusta ja osallistumalla vertaiskehittämiseen tai vastaavien hankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Resonaari on myös luonut laajan moniammatillisen kansallisen ja kansainvälisen verkoston, joka tarjoaa jäsenilleen alan tietoutta, koulutusta ja konsultaatiota. Resonaarin ovet ovat jatkuvasti avoinna ja koulussa vierailee jatkuvasti kiinnostuneita alan ihmisiä ympäri maailma. Tämänkin projektin pasuunatunteja oli seuraamassa musiikkipedagogeja Taiwanista ja Maltalta. Erilaiset oppijat musiikillisina toimijoina ovat tämän yhteistyöverkoston keskiössä ja verkoston vaikutus laajemmin koko musiikkiyhteisöön onkin kiistaton. Resonaari toimii aktiivisena keskustelun herättäjänä ja ylläpitäjänä ja sen uudenlainen toiminta edistää erityisryhmien osallisuutta ja valtaantumista yhteiskunnassa.

Musiikin erityispalvelukeskus Resonaarissa on vuodesta 1998 lähtien myös tutkittu ja kehitetty vaihtoehtoista nuotinnusjärjestelmää, kuvionuotteja. Kuvionuottijärjestelmän on kehittänyt Resonaarin johtaja, musiikkiterapeutti Kaarlo Uusitalo, ja nykyisin järjestelmää käytetään laajasti erityismusiikin opetuksessa ympäri maailman. Kuvionuottijärjestelmä on konkreettinen ja helppo ymmärtää, sillä nuotinnoksessa käytetään kuvioita ja värejä. Sen avulla kuka vain voi oppia soittamaan ja ymmärtää lukemaansa nuottikuvaa. Valmiuksien ja innon riittäessä siirtymä perinteiseen nuottikuvaan sujuu mutkattomasti, sillä kuvionuottijärjestelmä sisältää kaiken saman informaation, mitä perinteinenkin nuottikuva. (Resonaari 2017, [www.](http://www.resonaari.fi))

3.3 Resonaarigroup – erilaisten oppijoiden ammattiorkesteri.

Resonaarigroup on kuudesta erityisryhmiä edustavasta ammattimuusikosta koostuva orkesteri, joka harjoittelee ja toimii Resonaarissa viitenä päivänä viikossa kello 9-15. Yhtye on perustettu vuonna 2009 Resonaarin musiikkikoulussa. Groupin muusikoista kolme (kaksi kosketinsoittajaa ja yksi rumpali) on työ sopimuksella työllistettyjä, joka on Suomessa kehitysvammaiselle henkilölle edelleen hyvin poikkeuksellinen ja harvinainen mahdollisuus. Yhtyeeseen kuu-

luu vakijäsenten Janne, Mikko ja Teemu (nimet muutettu) lisäksi kolme lisäjäsentä. Resonaarigroupin ammattitaito on omiaan toimimaan esimerkkinä muusikkouden demokratiasta ja nostamaan erilaiset oppijat tasa-arvoisiksi taiteilijoiksi muiden taiteilijoiden rinnalle. Resonaarigroupin ohjelmistossa on tällä hetkellä noin 70 kappaletta ja yhtye on julkaissut kaksi CD:tä, joiden ohjelmistoluottuu tanssimusiikista suomipoppiin ja rokkiin. Opinnäytetyöni tarjoama kehittämisjakso sopi hyvin näiden muusikoiden muusikkouden kehittämiseen ja heidän yksi työtehtävänsä onkin tukea juuri tällaisia tutkimus- ja kehittämistehtäviä. (Resonaari 2017, www.)

4 Erityismusiikkikasvatus

Erityismusiikkikasvatus tarkoittaa musiikinopetusta, joka on kohdistettu erityisryhmille tai toisenlaisille oppijoille. Erilaiseksi voi kokea itsensä tai joku muu taho voi sellaiseksi määritellä (Ryökkynen 2012,18). Laes & Schmidt (2016, 8) määrittelevät erityisryhmään kuuluviksi ne henkilöt, jotka on kulttuurisesti vaiennettu tai joiden kyky oppia on kyseenalaistettu. Erityisryhmä ei varsinaisesti tarkoita mitään tiettyä ryhmää, vaan joukkoa ihmisiä, joiden ominaisuuksissa on jotain erityistä. Erityisyys ja erilaisuus on aina suhteessa johonkin toiseen, normaalina pidettyyn. Ihmisyys, normaalius, vammaisuus tai vammattomuus ovat kaikki sosiaalisia konstruktioita, jotka ovat aina sidoksissa läsnä olevaan kulttuuriin, viitekehykseen ja määrittelijään (Ryökkynen 2015, 123). Erityisyyden voisi yksinkertaisimmillaan määritellä ominaisuudeksi, jota enemmistöllä ei ole. Näin ajateltuna erityisryhmä olisi synonyymi vähemmistölle. Joku voi myös olla esimerkiksi musiikinopetuksen näkökulmasta erilainen, mutta liikunnanopetuksen näkökulmasta norminmukainen (Ryökkynen 2012, 18). Käsitteenä erityisyys ei sisällä arvolatausta, se voidaan nähdä joko positiivisena tai negatiivisena riippuen asiayhteydestä (Aspa-säätiö 2017, www.). Ihmisen erilaisuus taas yleensä liitetään paitsi ulospäin näkyviin piirteisiin myös poikkeavaan käytökseen ja oppimisvaikeuksiin. Erilaisen oppijan voisi määritellä henkilöksi, jolla on oppimisen vaikeuksia tai erilainen tapa oppia, hahmottaa ja prosessoida tietoa.

Joka neljännellä suomalaisella on joku oppimiseen liittyvä vaikeus, joten oppimisen haasteet ja erityisen tuen tarve on hyvin yleistä. (Ryökkyne 2015, 123.)

Toisaalta me kaikki olemme erilaisia oppijoita. Jokainen meistä oppii parhaiten jollain tietyllä persoonallisella tavalla. Oppimisen vaikeudet hidastavat oppimista, mutta silti jokaisella on omat oppimisen vahvuudet, eli tavat miten hän oppii parhaiten (Ryökkyne 2012, 19). Erilaisista rajoitteista johtuen kaikki ihmiset eivät voi opiskella musiikkia perinteisin menetelmin perinteisessä musiikkioppilaitoksessa. Erilaista musiikinopiskelijaa voisi kuvata sellaiseksi, joka tarvitsee tukea, apua tai apuvälineitä selvittääkseen sellaisista tilanteista, joista suurin osa oppijoista selviää ilman apua. Toisin sanoen perinteiset musiikkioppilaitokset luovat oppilasvalintojen kriteereillään määritelmät musiikin ”normaalille oppijalle” ja ”eritysoppijalle”. Tästä näkökulmasta katsottuna hakija voidaan lukea erilaiseksi paitsi taitojen, myös iän perusteella (Ryökkyne 2015, 124). Musiikkioppilaitosten suorituskeskeisyys (performativity) ja mitattavissa olevan edistymisen paineet ovat suurin uhka merkitykselliselle ja tasa-arvoon perustuvalla musiikki-pedagogiikalle (Laes & Schmidt 2016, 10).

Musiikin opiskelua saattavat hidastaa monenlaiset oppimisen haasteet, jotka usein myös ilmenevät päällekkäisinä, yksilöllisinä yhdistelminä. Resonaarin suurin kohderyhmä ovat kehitysvammaiset opiskelijat. Kehitysvammaisuus voidaan määritellä parantumattomaksi tilaksi, joka heikentää henkilön sopeutumistaitoja ja älyllistä suoriutumista. Näitä taitoja voidaan kuitenkin kuntoutuksen, opetuksen ja sopivan tuen avulla kehittää. Kehitysvammaisuus on hyvin yksilöllistä ja sen tasot vaihtelevat lievästä syvään. (Toivanen 2007,11.) Kehitysvammaisen henkilön opetusta suunniteltaessa opetukselle asetettujen tavoitteiden tulee lähteä oppijan omista tarpeista ja opetuksen menetelmien olla sellaisia, jotka sopivat kunkin oppijan oppimistapaan ja -tyyliin. Samoin opetussisältöjä suunniteltaessa tulee huomioida opiskelijan ikä, kehitystaso, psyykkisen kehitysvamman aste ja laatu, ymmärryksen taso sekä mahdolliset lisävammat. (Toivanen 2007, 16.)

Puhaltimien soittamista saattavat hankaloittaa karkea- tai hienomotoriikan häiriöt tai kehitysviiveet, silmän ja käden yhteistyön puute, avaruudellisen hahmottamisen vaikeudet, keskittymisvaikeudet, tarkkaavaisuushäiriöt sekä käsitteiden omaksumisen vaikeudet. Oppimisvaikeudet saattavat ilmentyä kielen konkreettisuutena, kommunikaation poikkeavuuksina, sosiaalisten taitojen puutteina sekä päättelytaitojen ja toiminnanohjauksen ongelmina. Esimerkiksi meluherkkyytenä ilmenevä sensorisen integraation eli aistitiedon käsittelyn häiriö (Sity 2017, www.) voi estää oppilasta tuottamasta ääntä tai olemasta samassa tilassa muiden soittajien kanssa. Valikoiva puhumattomuus¹ voi estää oppilaan itsensä ilmaisun totaalisesti, eikä hän kykene tuottamaan ääntä edes soittimilla. Teoriaopinnoissa taas lukihäiriöt, motoriset häiriöt, tarkkaavaisuushäiriöt, hahmottusvaikeudet, kielellisen kehityksen viivästymät ja käsitteiden puutteellinen hallinta vaikeuttavat musiikkisanaston oppimista, nuottien piirtämistä ja muistiinpanojen tekemistä. (Kuosmanen 2009, 11.)

Vaikka oppimishäiriöiden ja kehitysvammaisuuden määritelmiä on olemassa runsaasti, oppijaa ei tule leimata diagnostisilla luokitteluilla. Terveystilaan liittyvien piirteiden ja tarpeiden kuvaaminen on eri asia kuin ymmärrys yksilön toimintakyvystä, johon vaikuttavat myös henkilön elämäntilanne ja elinympäristö. Erityisoppija on ennen kaikkea yksilö ainutlaatuisine piirteineen, joista esimerkiksi kehitysvamma on yksi henkilöä luonnehtiva – ei välttämättä edes kovin merkittävä – piirre. (Toivanen 2007, 10.) ”Erityismusiikkikasvatuksen päämääränä on tarjota ammattimaista ja tavoitteellista musiikinopetusta kaikille, riippumatta oppilaiden fyysisiin tai kognitiivisiin kykyihin liittyvistä haasteista, oppimisen tai ymmärtämisen vaikeuksista tai muista erityistarpeista.” Näin Markku Kaikkonen ja Tuulikki Laes tiivistävät erityismusiikkikasvatuksen tavoitteet artikkelissaan, joka on osa ”Erityismusiikkikasvatuksen käsikirja opettajille” – julkaisua (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 10). Erityisryhmien musiikkitoiminta on

¹ Valikoiva puhumattomuus on lapsuudessa kehittyvä sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriö. Sosiaalinen ahdistuneisuus ilmenee lapsilla kyvyttömyytenä puhua yhdessä tai useammassa sosiaalisessa ympäristössä, vaikka esimerkiksi kotiooloissa lapsi osoittaisikin normaalia kielellistä kyvykkyyttä. (Lämsä, Erkolahti 2013.)

perinteisesti ollut kerhomuotoista harrastustoimintaa, mutta pääsääntöisesti musiikinopiskelun pedagogiset tavoitteet ovat jääneet viihtymisen ja sosiaalisen kanssakäymisen rinnalla vähemmälle huomiolle. Kuitenkin erityismusiikkikasvatuksen kehittämistyön myötä erilaisille oppijoille on avautunut mahdollisuus osallistua myös tavoitteelliseen musiikinopiskeluun ja muusikkouden kehittämiseen. On myös erotettava kuntouttava musiikkiterapia tavoitteellisesta erityismusiikkikasvatuksesta, vaikka toki myös tavoitteellinen musiikin tekeminen parantaa fyysistä ja henkistä suorituskykyä.

Erytymusiikkikasvatus on itsenäinen musiikkikasvatuksen osa-alue, mutta käytössä on samat pedagogiset peruslähtökohdat, tavoitteet ja menetelmät kuin perinteisessäkin musiikkikasvatuksessa. Erytymusiikkikasvatuksessa yksilö otetaan kuitenkin erityisesti huomioon opetuksen suunnittelussa, mikä usein edellyttää yksilöllisen opetussuunnitelman laatimista kullekin oppilaalle. Lisäksi opettajalta vaaditaan tavallista parempia vuorovaikutustaitoja ja sosiaalista kyvykkyyttä. Erilaisten oppijoiden kohdalla korostuvat oppimisen, ymmärtämisen, osallistumisen ja esiintymisen haasteet. Opettajan on tunnistettava nämä haasteet ja etsittävä niihin aktiivisesti ratkaisuja kokeilemalla uutta ja ottamalla välillä riskejäkin. Tämä jatkuva ongelmanratkaisuprosessi – sopivien opetustapojen ja -välineiden löytäminen – on oikeastaan positiivinen haaste, sillä se syventää opettajan omaa ammattitaitoa ja rakentaa yhdessä toimivan vuorovaikutuksen kanssa hyvää oppimisympäristöä. (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 11.)

4.1 Segregaatio, integraatio ja inklusio

Segregaatiolla tarkoitetaan sitä, että erityisoppijoiden opetus keskitetään omiin ryhmiinsä erityiskouluihin tai -luokkiin. **Integraatiossa** erityisoppilaat pyritään tukitoimien avulla mukauttamaan kiinteäksi osaksi normaalia kouluympäristöä. Perusopetuslain mukaan integraatio on aina ensisijainen vaihtoehto. (Kuosma-

nen 2009, 6.) **Inklusion**² eli tasa-arvoisen osallisuuden (Vetoniemi 2016, 1) periaatteen mukaisesti jokaisella oppilaalla on oikeus osallistua opetukseen omien kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti, ja jokaisella koululla taas on velvollisuus hyväksyä oppilas sellaisena kuin hän on. Inklusiivinen kasvatus pyrkii tasa-arvoisen ajattelun kautta luomaan kaikille yhteisen koulun. Inklusiivisen pedagogiikan lähtökohtana on ymmärrys oppilaiden tasavertaisesta osallisuudesta ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta. (Vetoniemi 2016, 6-7.) Inklusiivisella kasvatuksella halutaan estää oppilaiden erottaminen toisistaan kouluympäristössä niin, että jokainen oppilas saa olla ryhmän täysivaltainen jäsen riippumatta opetukseen liittyvistä erityistarpeista. Integraatio tarkoittaa *mukaan ottamista*, inklusio *mukaan kuulumista* (Lakkala 2008, 26). Toisin sanoen integraatiossa pyritään saamaan suhteellisen pieni joukko yleisopetuksen piiriin, kun taas inklusio keskittyy tasaveroisesti poistamaan tai madaltamaan kaikkien oppilaiden oppimisen esteitä sekä lisätä kaikkien oppimista ja osallistumista (Kuosmanen 2009, 6).

Myös taidekasvatuksen tulee vastata inklusion haasteeseen. Musiikinopettajan tulisi suunnitella ja toteuttaa opetusprosessit niin, että jokaisella oppilaalla on kykyjään vastaava tehtävä, joka on myös musiikillisesti tärkeä ja toiminnallisesti merkityksellinen. Sen tulisi myös johtaa uuden oppimiseen ja tarjota uusia musiikillisia oivalluksia. Tämän pedagogisen haasteen vastaanottaminen tarkoittaa opettajalle toki lisätyötä, mutta halu oman työn kehittämiseen johtaa monipuolisempien työtapojen ja opetusmenetelmien kehittymiseen ja laadukkaampaan opettamiseen. (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 10-11.)

Resonaarin toiminta on poikkeuksellisen inklusiivista, ja koulun opettajat ja käytänteet tuottavat aktiivisesti valmiuksia tulevaisuuden inklusiivisen musiikkikas-

² Yksinkertaisimmin ilmaistuna inklusio tarkoittaa mahdollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ammatillisesti (technical), institutionaalisesti (institutional) sekä sosiaalisesti (interpersonal) (Laes & Schmidt 2016, 14).

vatuksen tarpeille ja toimintamalleille. Resonaarin voidaan sanoa olevan osa tietynlaista uutta opettajien aktivismia (teacher activism) ja radikalismia. Resonaarin toiminta on nimittäin esteetöntä ja saavutettavissa myös niille, jotka ovat perinteisten musiikkikoulujen näkökulmasta vähemmistön edustajia tai joita pidetään kyvyttöminä oppimaan. Pedagogit voivat halutessaan nähdä itsensä tietynlaisina poliitikkoina, joiden aktivismi tuottaa uudenlaista ja radikaalia rakenteellista ja organisaationaalista muutosta musiikki-instituutioissa. Resonaarissa toteutetaan käytännössä inklusion ajatusta mikro- (opetus), meso- (organisaatio) ja makrotasolla (hallinto) niin, että inklusio koskee erityisoppijoiden lisäksi kaikkia. Tällöin erilaisuudesta tulee ”normaali” ja monimuotoisuutta pidetään positiivisena koko yhteisöä rikastuttavana asiana. Vaikka jokainen yksilö ansaitsee samanlaista kunnioitusta, eivät yksilöiden tarpeet kuitenkaan ole samanlaiset. Erilaisuuden hyväksymisen ja ”erilaisuuden tasa-arvon” (equality of difference) ajatuksen mukaan koulutusjärjestelmän tulisi rakentua jokaiselle yhtä merkitykselliseksi, vaikka yksilöillä ei olisikaan täysin samat mahdollisuudet. Haasteena on se, että usein inklusiivinen musiikkikasvatus jää vain erityismusiikkikasvatuksen pieneksi alajaostoksi, jossa monenlaiset marginalisaation ja poissulkemisen käytänteet edelleen vaikuttavat. (Laes & Schmidt 2016, 5-15.)

4.2 Esteetön musiikkikasvatus

Erilaiset oppijat haastavat musiikkipedagogin, musiikkipedagogikoulutuksen ja musiikkioppilaitokset pohtimaan opetuksen, tiedon ja taidon saavutettavuutta ja esteettömyyttä. ”Esteettömyys on laaja kokonaisuus, joka tarkoittaa kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista yhteiskunnan erilaisiin toimiin, työntekoon, opiskeluun, harrastuksiin ja kulttuuriin.” (Ryökkönen 2015, 122.) Mitä esteettömämpi yhteiskunta on, sitä yhdenvertaisempia sen jäsenet ovat ja sitä vähemmän tarvitaan erityisratkaisuja esimerkiksi vammaisille. Esteettömyys voi olla fyysistä (opetustilojen esteettömyys), psyykkistä (asenteet ja usko kaikkien oikeuteen oppia), toiminnallista (inklusio musiikkioppilaitoksissa), sosiaalista tai taloudellista. Asenteet vaikuttavat huomattavasti esteettömyyden toteutumiseen ja edistämiseen. Esteettömyys edistää yhdenvertaisuutta ja yhdenvertaisuus

puolestaan merkitsee mahdollisuutta kaikkien erilaisten ihmisten sujuvaan osallisuuteen. Esteettömän pedagogiikan tavoitteena on luoda oppimisympäristö, jossa kaikilla opiskelijoilla on oikeus saada opetusta ja oppia omien kykyjensä mukaisesti. Erilaisuus nähdään myönteisenä asiana. Saavutettavuus liittyy vahvasti esteettömyyteen; ilman esteetöntä musiikkipedagogiikkaa oppiminen ei ole kaikille saavutettavissa. Saavutettavuus toteutuu monella tasolla: asenteellinen saavutettavuus (erilaisuuden näkeminen positiivisessa valossa), vuorovaikutuksen saavutettavuus (viestintätilanteissa ollaan aidosti läsnä ja kiinnostuneita toisesta), tiedollinen saavutettavuus (pedagogi muokkaa opetusmenetelmiään oppilaan tarpeiden mukaan, jotta oppiminen olisi mahdollista), aistinvarainen saavutettavuus (pedagogi selvittää oppilaan vahvuudet ja hyödyntää niitä opetuksessaan) sekä sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus (pedagogi arvostaa vähemmistöjen taideilmaisuja). Usein saavutettavuuden esteenä on se, ettei oppimistilanteiden esteitä tunnisteta eikä osata poistaa. Pidän jokaisen musiikkipedagogin väistämättömänä vastuuna pohtia ja huomioida näitä näkökulmia omassa käytännön työssään. (Ryökkyne 2015, 122-125, 128-130.)

4.3 Monikanavainen musiikinopetus

Opettajan kaikkia oppilaita kohtaan osoittama tasapuolinen kunnioittava ja rohkeaseva asenne on edellytys kaikelle opettamiselle ja oppimiselle. Fyysisistä, henkisistä tai muista oppimista hankaloittavista tekijöistä huolimatta oppilas voi olla musiikillisesti lahjakas tai hänellä voi olla vahva potentiaali oppimiseen. Opettajan tehtävä on tunnistaa oppilaan kapasiteetti ja vahvuudet, ja sekä hyödyntää jokaisen oppimispotentiaalia erityistarpeista huolimatta. Kaikilla on oltava tasa-arvoinen mahdollisuus oppia musiikkia ja nauttia oppimastaan, vaikka uusien asioiden omaksuminen olisikin hidasta. (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 10.)

Oppimisstrategia viittaa tapaan, jolla henkilö suorittaa tietyn oppimistehtävän. Oppimistyyli taas tarkoittaa pysyvämpää taipumusta käyttää tietynlaisia strate-

gioita. Opettajan toiminnan taustalla vaikuttavien oppimisteorioiden, -strategioiden ja -tyylien tunteminen ja tiedostaminen on opettajalle tärkeää, sillä eri työtapoja soveltaen opettaja voi edesauttaa erilaisten oppijoiden oppimista. Oppimistyylien erilaisuuksien ymmärtäminen antaa perspektiiviä ja auttaa tekemään joustavampia ja perustellumpia pedagogisia ratkaisuja. Oppimistyyliä muistuttavat toisiaan, mutta niihin vaikuttavat muun muassa oppimisolosuhteet, emotionaaliset, fyysiset ja psykologiset tekijät. Emotionaalisista tekijöistä yksi on motivaatio. Motivaatio kohoaa, kun oppilasta opetetaan hänen tyylillään ja tasoaan vastaavasti, ja hänelle tarjotaan siten mahdollisuuksia onnistua. Rohkaisun ja välittömän palautteen merkitys on suuri. Fyysisiä tekijöitä taas ovat erilaiset oppimiskanavat: auditiivinen, visuaalinen, taktiilinen ja kinesteettinen. (Toivanen 2007, 17.)

Musiikinopiskelua pidetään usein puhtaasti auditiivisena eli kuuloaistiin perustuvana toimintana. Kuitenkin musiikin kokonaisvaltainen hahmottaminen ja harjoittelu vaatii laajasti myös muiden aistien hyödyntämistä. Itse ajattelen, että kaikkia aisteja hyödyntävä monikanavainen musiikinopetus tuottaa parhaita oppimistuloksia. Se on myös erittäin käyttökelpoinen jollei välttämätön pedagoginen näkökulma myös puhaltimien erityispedagogiikassa. Monikanavaisessa musiikinopetuksessa hyödynnetään kaikkia aisteja: kuulo-, näkö-, tunto-, tasapaino(liike)-, jopa maku- ja hajuaisti. Saman asian voi siis selittää näkemisen, kuulemisen, tekemisen ja näyttämisen kautta. (Liski 2016, 19-20.) Opetuksessa voidaan hyödyntää värejä, muotoja, liikkumista, kuvia, hullunkurisia muistisääntöjä sekä konkreettisia apuvälineitä (Erialaisten Oppijoiden Liitto 2017, www.). Opettajan tulisi pystyä tunnistamaan kunkin oppilaan luontaisimmat oppimisen tavat eli oppimistyyli, jolloin voidaan operoida oppilaan vahvuuksista käsin. Opettajan kannattaa miettiä yhdessä oppilaan kanssa tälle omina tapaa oppia, ja on opettajan vastuulla myös tarjota mahdollisuus oppia erilaisia opiskelutekniikoita (Erialaisten Oppijoiden Liitto 2017, www.).

Jokaisen yksilöllinen oppimistyyli koostuu monesta eri osatekijästä ja kukin oppija hyödyntää eri aistikanavia sopivassa suhteessa itselleen ominaisimmalla tavalla. Musiikkipedagogin on tärkeää pohtia erilaisia oppimistyyliä musiikin-

opiskelun näkökulmasta. **Visuaalinen oppija** oppii näkemällä ja katselemalla ja muistaa asiat usein kuvina. Hänelle kuvat, mielikuvat ja värit ovat tärkeitä. Hän saattaa muistaa missä kohtaa sivua esimerkiksi kuva oli, mutta ei silti välttämättä tarkkaa sisältöä. Tällainen musiikinopiskelija hyötyy selkeästä nuottikuvasta, jossa kappaleen rakenne selkeästi kerralla nähtävissä, ja samoin hän seuraa tarkasti ohjaajan käsimerkkejä ja näkyvissä olevia ohjeita. Värimerkinnät ja esimerkiksi kuvionuotit auttavat visuaalista oppijaa. Samoin konkretisoidut kuvat soitettavasta asiasta auttavat, kuten tabulatuuri kitarassa ja bassossa, kuvat koskettimistosta tai kuva trumpetin sormituksista. (Liski 2016, 20-23.)

Auditiivinen oppija oppii kuulohavaintojen perusteella ja hyötyy äänimateriaalista. Hän muistaa herkästi puheen, keskustelut ja äänensävyt. Hänelle hyödyllistä on saada selkeä kuulokuva soitettavasta asiasta tai kappaleesta, ja myöskin opettajan soittamat ja laulammat esimerkit auttavat auditiivista oppijaa. Tehokasta voi olla myös oman soiton äänittäminen ja sen kuunteleminen, sekä rytmien sanallistaminen ja laulaminen. **Kinesteettinen oppija** sisäistää asiat helpoiten kehon liikkeiden ja kosketuksen kautta. Hän toimii sujuvasti toiminnallisissa ja fyysisissä tilanteissa. Hänellä on hyvä kehomuisti, joka auttaa palauttamaan mieleen asioita. Musiikissa tämä tarkoittaa rytmien hahmottamista tanssin, liikkeen ja kehorytmien keinoin. Tällaisen oppijan kanssa voidaan korostaa kehon liikkeitä ja esimerkiksi käsien liikeratoja soitettaessa. Kehon liikkeillä voidaan myös korostaa äänenkorkeuksia ja tuoda näitä julki. **Taktiilinen oppija** keskittyy ja oppii parhaiten silloin, kun oppimistilanteessa hyödynnetään käsillä kosketteluun liittyvää toimintaa. Hän saattaa kirjoittaa muistiinpanoja, koristella ja askarrella tai ihan vain hypistellä jotain keskittyessään. Hän hyötyy käsin tehtävistä asioista, omista portfolioista ja kansioista. (Liski 2016, 20-23.)

Lisäksi on hyvä huomioida, lähestyykö oppija oppimista kokonaisuuden (holistinen) vai yksityiskohtien (analyttinen) kautta. Holistinen oppija haluaa ymmärtää ensin asioiden merkityksen, hahmottaa kokonaisuuden ja siirtyä vasta sitten yksityiskohtiin. Hän liittää asiat henkilökohtaisiin kokemuksiin ja kykenee tekemään useita asioita yhtä aikaa. Analyttinen oppija taas haluaa edetä yksityiskohdista kokonaisuuteen yksi asia kerrallaan. Hän haluaa tietää tarkasti ja yksi-

tyiskohtaisesti, mitä tuleman pitää ja tarvitsee tietoja ja faktoja päätöksien te-
koon. Analyttinen oppija siis lähestyisi opiskeltavaa kappaletta osa kerrallaan,
kun taas holistinen oppija haluaisi saada selkeän kokonaiskuvan kappaleen
rakenteesta ennen yksityiskohtien tutkimista. (Liski 2016, 21-23.)

Musiikinopetuksessa välitetään paljon tietoa ja ohjeita sanallisesti, jolloin koros-
tuu kyky seurata ja ymmärtää verbaalista viestintää. Toisaalta pedagogisten
teorioiden rinnalla on syytä hyödyntää myös nonverbaalia viestintää, johon kuu-
luvat kosketukset, eleet, ilmeet, katseet, äänen monipuolinen ja elävä käyttö,
kehon asento sekä tilan käyttäminen. Aistinvarainen tiedon välittäminen voi tar-
koittaa esimerkiksi valaistuksen ja sen muutosten hyödyntämistä opetustilan-
teessa. Tiedolliseen eli kognitiiviseen musiikin hahmottamiseen liittyvät nuotti-
kuva ja kirjalliset ohjeet. Luovuuteen taas kannustaa improvisaation ja säveltä-
misen hyödyntäminen opetuksessa. (Kaikkonen 2013, 33.)

Markku Kaikkonen on kehittänyt pöytä- ja kehorummutusta osana rytmiiikan
opetusta. Pöytärummutuksessa kädet on nimetty nimillä ”bum” (oikea) ja ”tsak”
(vasen). Niiden avulla opitaan soittamaan ja laulamaan erilaisia rytmejä helpos-
ti. Kehorummutuksessa rytmit opitaan mieltämään liikkeen avulla (kinesteetti-
nen oppiminen) ja sen lisäksi myös motoriset valmiudet ja eri raajojen itsenäi-
nen liikkuvuus kehittyvät. Keho- ja pöytärummutus on erityisen tehokas keino
harjoitella soitettavan kappaleen keskeiset rytmikuviot ennen varsinaista soitti-
milla soittamista. (Liski 2017, 28.) Sävelkorkeuksien erottamista voidaan ha-
vainnollistaa muun muassa solmisaation ja laulavan käden³ avulla. Soittamisen
ohella musiikin opettamisen osa-alueisiin kuuluvat kuuntelu, laulaminen, musii-
kin luominen sekä musiikkiliikunta ja tanssi (Toivanen 2007, 44-45).

Suzuki-opetusmenetelmän taas on kehittänyt japanilainen viulupedagogi Shi-
nichi Suzuki (1898 – 1998). Sen perimmäisenä ajatuksena on musiikin oppimi-
nen puheen oppimisen tavoin luonnollisesti kuuntelemalla ja matkimalla. Metodi

³ Solmisaation eli säveltävujen käyttämisen absoluuttisten sävelnimien sijaan kehitti
italialaismunkki Guido Arezzolainen 1100-luvulla. John Curwen taas kehitti käsimerkit
kuvaamaan näitä säveltäviä harjoittelun tueksi 1870-luvulla. (Lazareva 2016, 3-6.)

painottaa musiikin soivaa mielikuvaa nuottien sijaan ja opetusta tapahtuu paljon myös ryhmätunneilla, joissa eri-ikäiset ja –tasoiset lapset oppivat toisiltaan. Musiikki tuodaan osaksi lapsen luonnollista ympäristöä mahdollisimman varhain, jo 3-4-vuotiaana. Nuotinluku tulee mukaan vasta myöhemmin. Menetelmän ytimessä on ajatus siitä, että jokainen voi oppia ja että musiikillinen lahjakkuus kehittyy ympäristön vaikutuksesta. Pääsykokeita ja musikaalisuustestejä ei siksi Suzuki-menetelmän piirissä järjestetä. Kyseessä on kasvatustilafilosofia, joka tähtää lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun. Suzuki-menetelmä sopii ennen kaikkea auditiiviselle oppijalle, mutta uskon sen periaatteiden olevan hyödyllisiä kaikkien oppilaiden kohdalla. Opettaja voi jakaa kappaleen pieniin osiin ja soittaa oppilaalle osan kerrallaan malliksi. Näin oppilas oppii kappaleen osa kerrallaan kuulomuin varaisesti. (Liski 2017, 28.)

Parhaat oppimistulokset kuitenkin saavutetaan monipuolisella, monikanavaisella ja jokaisen oppijan yksilölliset ominaisuudet ja oppimistavat huomioivalla pedagogiikalla. Tähän olen pyrkinyt omassa opettajuudessaani sekä arjen opetustyössäni että tämän projektin puitteissa. Erityisryhmiä opettaessa monipuolisuus ja monikanavaisuus ovat mielestäni välttämättömiä oppimisen mahdollistamiseksi. Koen myös tärkeäksi, että jokainen musiikinopiskelija saisi mahdollisuuden lähestyä musiikkia useiden eri väylien kautta ja lukuisista eri näkökulmista. Kokemukseni mukaan monikanavaisuus on tunnettu, mutta liian vähän hyödynnetty näkökulma käytännön opetustyössä.

4.4 Erityismusiikkikasvattaja

Jokaisen erilaisen musiikinopiskelijan kohdalla musiikkipedagogi joutuu kohtaamaan uusia ja erilaisia asioita. Opiskelija saattaa näyttää erilaiselta, hänen vuorovaikutustaitonsa tai koko kommunikointitapansa voivat olla hyvin erilaisia, hänen kognitiiviset taitonsa ja oppimistyylinsä voivat tuntua normaaliksi koetun rinnalla hyvinkin poikkeavilta. Luontevan vuorovaikutuksen ja yhteisen kommunikaatiöväylän avautumisen edellytyksenä on opettajan avoimuus ja asenne sekä kyky aidosti kohdata toinen ihminen. Opettajan tulee uskoa oppilaansa

mahdollisuuksiin oppia ja olla kiinnostunut etsimään oppilaansa vahvuudet ja sopivimmat opetusmenetelmät. Opettajan suurin vastuu ja haaste on saada kaikki, erityistä tukeakin tarvitsevat oppilaansa, oppimaan. Kaikkosen (2012, 28) mukaan jokaisen musiikkipedagogin tulisi antaa lääkärin Hippokrateen valaa vastaava musiikkipedagogin eettinen lupaus: ”Lupaan opettaa musiikillisia tietoja ja taitoja kaikille ja lupaan kehittää kaikkien muusikkoutta monipuolisesti.”

Oppilaiden erilaisuus voi olla opettajalle samanaikaisesti sekä positiivinen että negatiivinen asia. Mikäli opettaja on haluton näkemään erilaista oppijaa positiivisena pedagogisena haasteena ja muokkaamaan omia toimintatapojaan, voi erilaisen ihmisen kohtaaminen opetustilanteessa tuntua haasteelliselta, turhautavalta ja johtaa ammattitaidottomuuden kokemukseen (Ryökkynen 2015). Musiikin opiskelu on jokaisen oppilaan perusoikeus ja musiikkipedagogin velvollisuutena on sitoutua opettamaan musiikkia kaikille. Hänen on jatkuvasti kehitettävä ammattitaitoaan ja pyrkiä takaamaan kaikille mahdollisuus musiikinoppimiseen. Hänen on uskottava jokaisen oppilaan oppimispotentiaaliin ja arvostettava jokaista yksilöä. Musiikkipedagogin on valvottava oman työnsä laatua ja oltava valmis kehittämään ja kehittymään. (Kaikkonen 2012, 28.)

Erilaisen oppijan kohtaaminen ja opetuksen yksilöllistäminen vaatii opettajalta monenlaisia piirteitä: suvaitsevaisuutta, oppilaslähtöistä ajattelua, oikeanlaista asennetta, hyviä vuorovaikutustaitoja sekä valmiutta moniammatilliseen yhteistyöhön ja neuvojen kysymiseen. Laadukas musiikkikasvatus vaatii opettajalta monipuolista ammattitaitoa: opetettavan aineen hallintaa, pedagogista osaamista, monipuolisia opetusmenetelmiä, halua ja osaamista käyttää uusia sovelluksia ja menetelmiä, jatkuvaa kouluttautumista sekä opetukseen ja kasvatukseen liittyvän teoreettisen viitekehyksen tuntemusta. Oppimisteorioiden ja oppimiskäsitteiden tuntemisesta on huomattavaa hyötyä erityisoppijoita opettaessa. Mikäli opettajalla on taitoa tunnistaa oppilaiden yksilöllisiä oppimispiirteitä ja ymmärrystä erilaisista tavoista oppia ja niihin liittyvistä tekijöistä (kuten oppimista vaikeuttavat häiriöt, vammat tai erityislahjakkuus), on hänen mahdollista mukauttaa opetus kullekin oppilaalle sopivaksi. Opettajan tulee osata antaa juuri

sopivan vaikeita tehtäviä, jolloin oppilas haastetaan toimimaan oppimispotentiaalinsa ylärajoilla. Tässä opettajan on oltava kärsivällinen, sillä hänen on osattava antaa aikaa asian oppimiseen ja hyväksyä toistojen määrä. (Kaikkonen 2012, 30-32.)

Opettajan oma innostus ja osaaminen eivät kuitenkaan riitä, mikäli opetukseen ei ole suunnattu tarvittavia tukitoimia tai resursseja. Opettajaa työssään tukevat muun muassa täydennyskoulutus, yhteistyö kollegoiden ja muun kouluuyhteisön kanssa, mahdollisuus avustajan käyttöön, mahdollisuus erityisasiantuntijan konsultointiin sekä opetussuunnitelman joustavuus. Yhteistyö vanhempien, lähipiirin tai oppilaan asioita hoitavan asiantuntijaverkoston kanssa on myöskin tärkeää. Jaettu asiantuntijuus ja jopa yhteisopettajuus ovat erityispedagogin arvokkaita työvälineitä. Opettajan saaman taustatuen merkitys on siis suuri. (Kaikkonen 2012, 30.)

Erilaisen oppijan kohtaaminen tarkoittaa jatkuvaa uudistumista: oman työn arviointia, kehittämistä ja uusien ratkaisujen etsimistä. Opettajan työtä voisikin verrata asiantuntijan työskentelyyn, jossa hän jatkuvasti määrittelee omaa toimintaansa ongelmanratkaisuprosessin kautta. Rutinoitunut opettaja pyrkii pelkäänsä suoriutumaan työstään, kun taas asiantuntija pyrkii vastaamaan uusiin haasteisiin ja näin syventää omaa pätevyyttään. (Toivanen 2007, 24.) Voidaan myös puhuta tutkivasta opettajasta tai opettaja-tutkijasta, joka pyrkii ratkaisemaan käytännön opetustyön kysymyksiä hakemalla ymmärrystä sekä kollegoiden kanssa käydyistä keskusteluista ja omista päiväkirjamerkinnöistä, että alan teoriasta ja tutkimustiedosta (Toivanen 2007, 57).

4.5 Erilaisen oppilaan kohtaaminen

Kaikkonen ja Laes (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 13) ovat listanneet konkreettisia ohjeita erityismusiikkikasvattajalle, joita hyödynsin pasuunan pilottiprojektin tuntisuunnitelmia laatiessani. Nämä ohjeet mielestäni sopivat kaikkeen musiikinopetukseen.

Oppilaalle tulee laatia tavoitteellinen ja oppilaan kykyjä vastaava opetussuunnitelma. Oppilaiden yksilöllistä edistymistä tulee arvioida säännöllisesti ja asettaa uusia haasteita ja tavoitteita opetukseen oppilaan edistymisen mukaisesti. Samalla opettajan tulee valita ja tuottaa sellaista opetusmateriaalia, joka on oppilaan taitotason mukaista. Opetussisältöjä, opetuksen lähestymistapoja sekä arviointimenetelmiä tulee mukauttaa oppilaskohtaisesti. Opetusprosessin tulisi olla suunnitelmallinen, looginen ja monipuolinen. Opettajan tulee tietää mitä tavoitellaan ja miten. Oppilaalle tulee valita hänelle parhaiten soveltuva soitin tai soittimet, ja opetuksen tukena on suositeltavaa käyttää soitinten lisäksi tarpeen mukaan muitakin opetuksen apuvälineitä ja jopa useita eri instrumentteja. Opetuksen tavoitteet tulee esitellä oppilaalle ymmärrettävällä tavalla, ja hänen tulee antaa keskittyä yhteen asiaan kerrallaan. Vasta kun asia on varmasti hallussa, se voidaan liittää osaksi isompaa kokonaisuutta. Erityismusiikkikasvattajalla tulee olla taito pilkkoa opetettava asia riittävän pieniin osiin ja nähdä samalla kuitenkin opintopolku pitkälle eteenpäin.

Oppilaan heikompia osa-alueita tuetaan hyödyntämällä hänen vahvuuksiaan ja jokaisen oppilaan oppimispotentiaaliin tulee aina uskoa. Opettajan pitää olla kärsivällinen, vaikka oppiminen olisi kuinka hidasta. Oppimiselle tulee antaa riittävästi aikaa ja asioita harjoitellessa on käytettävä riittävästi toistoa, tarvittaessa uudelleen ja uudelleen. Musiikkituntien kestoa ja sisältöä kannattaa vaihdella oppilaan kykyjen mukaan. Oppimisesta ja uusista taidoista pitää muistaa aina iloita, mutta oppilaalle tulee tarjota myös uusia haasteita. Opettajan vastuulla on luoda opetustilanteeseen lämmin ja rohkaiseva ilmapiiri, joka edistää myönteisiä oppimiskokemuksia. Oppilaaseen tulee aina suhtautua kunnioituksella. (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 13.)

Oppimista mahdollistavien henkisten ja fyysisten olosuhteiden luominen nousevat keskeiseen asemaan opetettaessa musiikkia erilaiselle oppijalle. Ensinnäkin oppilaan tulee ymmärtää olevansa soittotunnilla ja soittavansa kyseessä olevaa soitinta. Hän ymmärtää olevansa oppilas ja tietää kuka on opettaja. Hän ymmärtää milloin soitto alkaa ja päättyy. Erilainen oppija tarvitsee tuekseen voi-

makkaan hallinnan tunteen ja ymmärryksen siitä, mitä ympärillä tapahtuu ja miksi. Toisekseen oppilaan on kyettävä vuorovaikutukseen: hänen on pystyttävä vastaanottamaan ja välittämään informaatiota ja olemaan läsnä soittotunnilla sekä henkisesti että fyysisellä tasolla. Kolmanneksi opettamisessa on käytettävä tarvittavia apu- ja tukivälineitä, kuten kuvionuotteja tai vaikkapa lukemista helpottavia laitteita. Neljänneksi opettajan on oltava asenteellisesti saavutettavissa, eli hänen tulee uskoa oppilaansa oppimispotentiaaliin.

Näiden neljän peruspilarin lisäksi erilaisen oppijan tukena opiskelussa auttavat myös opetusjärjestelyt (pienryhmä, yksilöopetus, pidennetty opiskeluaika jne.). Kuulo-, tunto-, liike- ja näköaistin hyödyntäminen monipuolisesti opetuksessa tukee erilaista oppijaa. Erittäin tärkeää on myös opetuksen tauotus, rytmitys ja opetukseen käytettävä aika. Opettajan tulee osata lukea oppilastaan niin, että haasteet ja lepotauot rytmittyvät vireystilan mukaan. Tunnilla voidaan välillä tehdä jotain ihan muuta aistien lepuuttamiseksi, ja oppimisella ei saa olla liian tiukka aikataulu. Lisäksi opetustilan järjestelyt (kuten kuka istuu missäkin) vaikuttavat oppimiseen, erityisesti ryhmätilanteissa. Erilaisen oppijan kohdalla musiikkiopintojen yksilöllinen suunnittelu eli henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS) sekä yhteistyö ja tiedonkulku kodin kanssa ovat opintojen tavoitteiden suunnittelussa ja toteutumisessa avainasemassa. (Ryökkyinen 2012, 20-22.)

Parhaimmillaan musiikkikasvatus on kokonaisvaltaista kasvun ja kehityksen tukemista, niin lapsi- kuin aikuiskasvatuskin. Tehtävien tulee olla riittävän haasteellisia ja omaan yrittämiseen perustuvia, jolloin oppilaalla on tilaa toimia itsenäisesti. Oppimiselle ja opitun kertaamiselle on varattava riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia. Koska muistojen hakeminen pitkäkestoisesta muistista voi olla erityisoppijalle hitaampaa, asioiden toistaminen helpottaa opitun tiedon käyttöä uudessa oppimistilanteessa. Opetuksen suunnitelmallisuus ja systemaattisuus helpottavat mieleen painamista ja palauttamista. Opittavia asioita ja käsitteitä tulisi harjoitella eri yhteyksissä, jotta tiedon vastaanottaminen ja yleistäminen helpottuvat. Opetettävien asioiden määrää kannattaa rajoittaa ja keskittää huomio vain olennaisuuksiin, jotta havaintokyky ja tarkkaavaisuus pysyvät yllä. Väli-

tön palaute ja kannustava motivointi edesauttavat oppimista. Opettajan tulee jatkuvasti arvioida, miten oppija kokee oppimisen ja ohjauksen. Kokemuksen kartoitukseen opettaja voi käyttää esimerkiksi oppijan omia oppimispäiväkirjoja tai opetuksen molempia osapuolia hyödyttäviä palautekeskusteluja. (Toivanen 2007, 13-14, 17.)

Resonaarin musiikkikoulussa on käytössä paljon oivaltavia käytäntöjä, joilla tuetaan oppimista ja joita voi myös hyvin soveltaa puhaltimien erityisopetukseen. Kerron tässä muutamista käytännöistä, joihin olen tutustunut Resonaarin toimintaa seurattessani. Ensinnäkin innokkaalle kotiharjoittelijalle voidaan harjoittelun tueksi järjestää ns. soittokaveri. Soittokaveri on soittotaitoinen vapaaehtoinen, jonka kanssa Resonaarin oppilaat voivat soittaa myös musiikkikoulun ulkopuolella vaikkapa kerran kuussa. Soittokaveri hyödyttäisi puhallinopiskelijaa muun muassa soittamalla mukana oikealta äänenkorkeudelta, sillä äänten paikkojen löytäminen esimerkiksi pasuunalla voi olla aluksi hankalaa. Toisekseen soittotunneilla ei soiteta useinkaan vain yhtä soitinta, vaan soittimia vaihdetaan oppilaan keskittymiskyvyn ja mielenkiinnonkohteiden mukaan. Esimerkiksi rumpujen soitto pasuunatunnin aikana antaisi mukavasti taukoa kasvlihaksille ja tukisi samalla rytmikan hahmottamista ja kokonaisvaltaista musiikin ymmärtämistä.

Suurten selkeiden kuvakorttien käyttö voi parantaa esimerkiksi autistisen henkilön keskittymiskykyä. Kortit voivat edustaa tunnin aikana soitettavia soittimia tai esitettävien kappaleiden teemoja. Korttia näytetään oppilaalle sitä vastaavan toiminnan aikana, ja uusi kortti otetaan tilalle aktiviteetin vaihtuessa. Toiset opiskelijat hyötyvät enemmän yksityistunneista, toiset taas ryhmässä soittamisesta. Resonaarin bänditunneilla on mukana avustajia, jotka ohjaavat soittajia annetuissa tehtävissä ja näyttävät kappaleen aikana nuotista, missä kohtaa mennään. (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 18-20. Laes & Schmidt 2016, 8.)

4.6 Erityismusiikkipedagogiikkaa puhaltimille

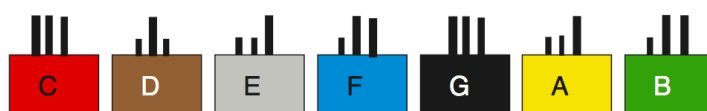
Puhallinopetuksen laajentamisen hidasteena erityismusiikkikasvatuksessa on ollut lähinnä puhallinsoittimien haastavuus ja edellytys tavallista edistyneemmälle kehonhallinnalle. Resonaarissa opiskeli keväällä 2017 kolme trumpetistia ja yksi poikkihuilisti. Varsinaista puhallinosastoa Resonaarissa ei kuitenkaan ole, vaikka intoa ja mahdollisuuksia löytyykin. Puhallinosastoa kehittämällä ja uusia instrumenttivaihtoehtoja tarjoamalla luotaisiin pohja myös mahdollisuudelle perustaa Suomen ensimmäinen erityisoppijoista koostuva Big Band, mikäli puhallinharrastajia saataisiin riittävästi. Tällainen Big Band voisi toimia Näppäripedagogiikan⁴ mukaisesti, jolloin yhtyeen kappaleet olisi sovitettu haastavuustason mukaisesti niin, että ne sisältävät stemmoja eri tasoille soittajille vasta-alkajista pidemmälle ehtineisiin. Näin eri tasoiset soittajat voisivat soittaa mutkitta samassa yhtyeessä samaa kappaletta. (Näppäripedagogiikka 2017, www.)

Myös puhaltimien opetuksessa on mahdollista käyttää erilaisia instrumentinhallintaa helpottavia apuvälineitä, sovelluksia tai erityissoittimia. Oikean käden vajaatoiminnasta kärsivälle trumpetistille voidaan muokata soitinkorjaajalla vasenkätinen trumpetti sormittamisen mahdollistamiseksi. Lisäksi oikean käden kannatteluun on mahdollista hankkia erityinen tukiväline (Markku Renko 2017). Poikkihuilu voidaan taivuttaa kaksinkerroin pienikokoisemmalle ihmiselle. Electric wind instrument (EWI) on äänenmuodostukseltaan yksinkertainen soitin (pelkkä ulospuhallus synnyttää äänen), joka mahdollistaa erilaisten puupuhaltimien soittamisen elektronisia soundikirjastoja hyödyntämällä. Myös erilaiset teknologiasovellukset ja mobiililaitteet voivat olla hyödyllisiä. Lisäksi oppimateriaalin (kuten nuotit ja soittotehtävät) tulee tarvittaessa olla eri tavoin oppivia henkilöitä palvelevia. Selkokielen tai isokirjaiminen materiaali voi mahdollistaa

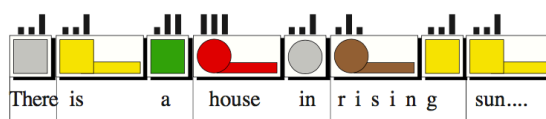
⁴ Näppäripedagogiikka on suomalainen kansanmusiikkilähtöinen musiikkikasvatusfilosofia, joka pyrkii edistämään musiikista ja musiikin tekemisestä saatavan henkisen pääoman tasavertaista jakaantumista (Näppäripedagogiikka 2017, www.).

opiskelun henkilölle, jolle se ei olisi mahdollista perinteistä materiaalia käyttäen (Kaikkonen 2013, 32).

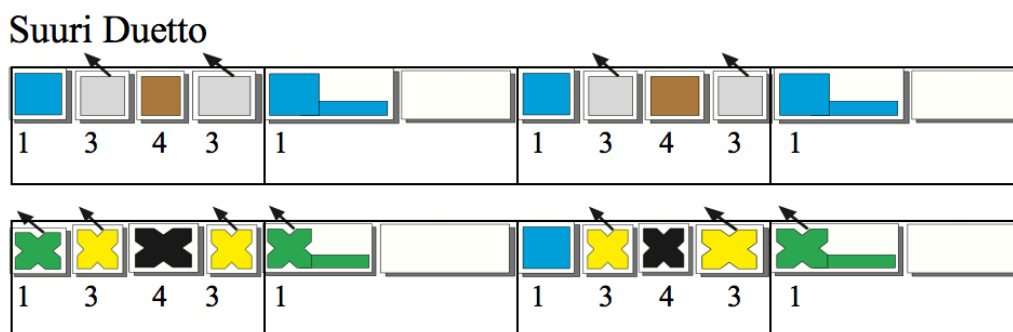
Pasuuna on luonnostaan helposti käännettävissä oikea- tai vasenkätiseksi. Pasuunan alkeisopetuksessa vetojen muistamista voitaisiin helpottaa monella tavalla. Muovipasuunan liu'un sisäpinnalle voidaan merkitä vetojen paikat vedonpitävällä tussilla (Rissanen 2017). Pasuunaan voitaisiin myös kiinnittää jonkinlainen uloke, joka alussa auttaisi hahmottamaan vetojen paikkoja. Nämä apukeinot jäivät tämän opinnäytetyön osalta vielä harkinnan tasolle, mutta todennäköisesti jatkossa vastaavia ideoita kehitellään Resonaarissa myös käytännössä. Hyvälaatuisiakin puhallinsoittimia valmistetaan nykyisin myös muovista. Ne eivät rikkoonnu yhtä helposti osien kolahdellessa tai pudotessa maahan, ja ne ovat kaiken lisäksi kevyempiä kannatella. Tätä projektia varten musiikkiopistolle tilattiin kolme muovista tenoripasuunaa. Trumpetin nuotinnuksen Kaarlo Uusitalo on ratkaissut kehittämällä kuvionuotteihin kytkeytyvän merkintätavan, joka helpottaa abstraktin ymmärryksen ja muistamisen haasteissa. Pasuunan nuotinnuksen ratkaisin merkitsemällä vedon paikan numerona nuotin alapuolelle.

The House of the Rising Sun

Kuvio 1. Trumpetin kuvionuotinnus (Kaarlo Uusitalo 1996)

Kuvio 2. Pasuunan kuvionuotinnus (Kaarlo Uusitalo 1996, Mari Talala 2017)

Vain mielikuvitus on rajana sille, miten puhallinsoittimien lähestyttävyyttä, ymmärrettävyyttä sekä fyysistä saavutettavuutta voidaan parantaa. Tärkeintä on tunnustaa se, että hyvin monenlaistenkin haasteiden ratkaiseminen on todella mahdollista.

Resonaarigroupin kanssa työskentelyä suunnitellessa keskustelimme Kaikkosen ja Uusitalon kanssa mahdollisista pedagogisista haasteista, joita pasuunatunneilla saattaisiin kohdata. Heidän arvionsa mukaan kyseisten kehitysvammaisten aikuisten miesten opetuksen haasteita saattaisivat aiheuttaa motoriikka, hengityksen hallinta, muistiin liittyvät haasteet (ohjeiden muistaminen ja niiden mukaan toimiminen) sekä ymmärtämisen taso (millaisia ohjeiden tulee olla). Myöskin liian abstraktien kehollisten asioiden ymmärrys ja hallinta saattaisi olla haastavaa, jonka vuoksi esimerkiksi hengitysharjoitukset kannattaisi tehdä mahdollisimman konkreettisten apuvälineiden avulla. Tällaisia hengityksen konkreettisia apuvälineitä voisivat olla muun muassa ilmapallo, pilli, saippuakuplat, höyhenet, kynttilöiden sammutus, lipun puhaltaminen heilumaan, kulumasta roikotetun paperinpalan liikuttaminen puhaltamalla, pulloon puhaltaminen jne. Haukotuksen tartuttaminen oppijoihin on myös yksi erinomainen sisäinhengitysharjoitus. Puhallinsoittimien opetuksen haastavuus selittyy osittain sillä, että suuri osa havainnoista jää pelkästään kuulon perusteella tehtävien tulkintojen varaan. Koska ulospäin huonosti nähtävissä olevilla hengitysliikkeillä, nielulla, leuan ja kasvojen lihaksilla sekä kielen liikkeillä on kaikilla suuri merkitys ää-

nentuotannossa, on niiden ohjaaminen ilman konkreettisesti näkyvissä olevia tuloksia mielestäni yksi puhallinpedagogin suurimpia haasteita.

4.7 Erityismusiikkikasvatus demokratisoi muusikkoutta

Erityismusiikkikasvatus on avannut erilaisille oppijoille mahdollisuuden tavoitteelliseen musiikinopiskeluun ja siten luonut tasa-arvoa musiikin koulutukseen ja oppimiseen. Musiikinopettajat ovat vastuussa oppimisen tasa-arvon toteutumisesta musiikkikouluympäristössä, mutta sen laajempi toteutuminen yhteiskunnassa vaatii asennemuutosta erilaisuutta kohtaan. Tämä muutos asenteissa lähtee ruohonjuuritasolta ja kulkeutuu sieltä vähitellen musiikinopettajien kautta myös kulttuurikentän ja muun yhteiskunnan päätöksentekoon lisäten yhteiskunnan ja musiikin demokratisoitumista. Erityismusiikkikasvatusta tarjoavien toimijoiden järjestämät julkiset esiintymiset, konsertit ja muut musiikkitapahtumat ovat nostaneet monille muutoin näkymättömiksi jääneet erityisryhmät tasavertaisiksi, aktiivisiksi, näkyviksi yhteiskunnan toimijoiksi ja jäseniksi. Erityisryhmiin kuuluvien muusikoiden nouseminen esiintymislavoille itsenäisinä taiteilijoina ja ammattimuusikoina, kuten kehitysvammaisten soittajien punk-bändi Pertti Kurikan Nimipäivät osoitti, muuttaa yleistä asennetta erilaisia oppijoita kohtaan suvaitsevammaksi ja suopeammaksi. Erityisryhmien potentiaalin tunnustaminen ja aktiivisen toimijuuden mahdollistaminen erityismusiikkikasvatuksen avulla tuottaa yksilötasolla voimaantumista ja kansallisella tasolla jopa koulutuspoliittista murrosta ja muusikkouden demokratisoitumista. Erilaisten oppijoiden näkeminen yhteiskunnan tasolla voimavarana ja yhteisön monimuotoisuutena synnyttää uudenlaista suvaitsevaisuutta, vastuullisuutta ja humanisuutta. Vaikka erityisryhmien musiikinopetuksessa on tapahtunut valtava positiivinen murros viimeisen kymmenen vuoden aikana (Ryökkynen 2015, 125), ovat puhallimet jääneet tästä demokratisoitumisesta syrjään. Pidän työni aiheita siksi yhteiskunnallisesti merkittävänä ja toivon, että jatkossa tiedon ja taidon lisääntyessä myös puhallinsoittimet olisivat enemmän kaikkien saatavilla. Haluan tämän työn avulla syventää omaa ammattitaitoani, mutta myös tarjota tietoa, henkistä pääomaa ja

tutkimusmateriaalia muille puhallinpedagogeille, jotka kokevat jäävänsä yksin erityisoppilaidensa kanssa. (Musiikki kuuluu kaikille 2011, 10-12.)

5 Vetopasuuna pähkinänkuoressa

Tässä luvussa käyn lyhyesti läpi pasuunan ominaisuudet instrumenttina ja sen äänentuotannon perusteet. Vetopasuuna on keskikokoinen Bb-vireinen vaskipuhallin, joka nuotinnetaan soivassa bassoklaavissa. Pasuunan monista varianteista yleisin on tenoripasuuna, jota myös tässä projektissa käytettiin. Vetopasuuna koostuu periaatteessa kolmesta kappaleesta: suukappale, kello-osa ja luisti (engl. slide). Ääni tuotetaan siirtämällä värähtely huulilta instrumenttiin. Kun soittaja vapauttaa ilmaa huuliensa välistä ja jännittyneet huulet muodostavat sen purkautumiselle vasteen, huulet alkavat värähdellä toisiaan vasten. Soittajan tällöin asettaessa huulensa instrumentin putken päähän huulten liike saa putkessa olevan ilmapatsaan värähtelemään ja tietty yläsävelsarja muodostuu. Yläsävelsarjan korkeus riippuu liikkuvan ilman nopeudesta eli ilmanpaineesta. (Rissanen 2015, 12,19.)

Vetopasuunan äänenkorkeutta säädetään kahdella tasolla: vertikaalisesti ja horisontaalisesti (Rissanen 2017). Vertikaalisesti voidaan ajatella, että yläsävelsarjat ovat kuin rappuset, joiden välillä liikutaan ylös–alas pykälittäin. Pasuunan äänentuotannon perusteisiin ja äänenkorkeuden vertikaaliseen muuttamiseen liittyy samanaikaisesti useita muuttujia. Näitä ovat mm. suukappaleen asettelu huulille, ansatsin⁵ huulijännite, huulien aukon koko, kielen asennot, leuan asento sekä ilmapatsan suuntaus ja ilmanpaine (Rissanen 2015, 12). Äänenkorkeuden muuttamisessa merkittävä rooli on myös slidella, jonka avulla voidaan liikkua yläsävelsarjojen välillä horisontaalisesti slidea etu– ja takasuunnassa liikuttaen. Sen pituus jaetaan seitsemään osaan eli vetoon, ja sliden pidentäminen madaltaa äänenkorkeutta. Jokaiselta yläsävelsarjan rapsuselta löytyy nämä

⁵ Puhaltimen soittajan huuliote suukappaleesta (MuTe sanasto 2017, www.).

samat seitsemän vetoa alaspäin. Äänenkorkeuden horisontaalisen ja vertikaalisen säätelyn ymmärtäminen ja toteuttaminen ovat vetopasuunan suurimpia haasteita, ja erityisesti pedagogille on haasteellista selittää tämä dynamiikka ymmärrettävästi. Vetojen paikat ovat summittaiset, joten sävelpuhtauden säilyttämiseksi soittajan on jatkuvasti käytettävä myös kuuloaistiaan. (Rissanen 2017.)

Vaikka olen itse trumpetisti, pilottihankkeen instrumentiksi valikoitui pasuuna useastakin syystä. Vaskipuhaltimista pasuunan äänenmuodostus on aluksi helpoimmasta päästä oppia, sillä suuri suukappale vaatii vähemmän hienomotoorikkaa kuin esimerkiksi trumpetin pieni suukappale. Toisaalta pasuunan slide aiheuttaa omat haasteensa soitinteknisesti. Venttiilisoittimella äänten vaihtaminen ja perustekniikka olisi helpompi toteuttaa, mutta äänen saaminen pienestä suukappaleesta voi alkuun olla hyvinkin hidasta ja turhauttavaa. Suuren suukappaleen ja helpon venttiilitekniikan yhdistelmät, tenori- ja baritonitorvet, soisivat heti helposti ja niiden opiskelu venttiilitekniikan ansiosta on nopeasti edistävää. Ne taas ovat taloudellisesti kalliimpia investointeja, eivätkä siksi sovi välttämättä matalan kynnyksen instrumenteiksi. Resonaarin ruotsalaisen yhteistyömusiikkikoulun (Kulturskolan Västra Göteborg) antama esimerkki kehitysvammaisten opiskelijoiden pasuunaopetuksesta rohkaisi kokeilemaan samaa myös Suomessa (Vi ses på Resonaari 2016).

6 Pasuunan alkeisopetus ja pilottihankkeen opetustuokioiden tavoitteet

Opetustuokioiden merkittävin tavoite oli tuottaa lisää tietoa ja ymmärrystä puhalinsoittimen opetuksen haasteista ja mahdollisuuksista erityisoppijoita opettaessa. Olen toiminut pasuunansoiton opettajana Pakilan musiikkiopiston soitinkarusellissa, jossa lasten pienryhmät tutustuivat valitsemiinsa soittimiin kolmen ryhmäsoittotunnin ajan. Tavoitteiden asettaminen oli hankalaa, sillä itselläni ei ollut aiempaa kokemusta kehitysvammaisten henkilöiden soitonopetuksesta ja todennäköisestä oppimisen tahdistista. Myöskään ryhmän jäseniä en ollut tavan-

nut kuin vain kerran lyhyesti ennen projektin alkua. Kukaan koeryhmäläisistä ei ollut koskaan edes nähnyt pasuunaa, saati soittanut sellaista. Puhallinalkeiden ryhmäopetuksen haasteeksi nousee mielestäni yksilöidyn opetuksen tarve, sillä jokainen oppija kohtaa erilaisia ongelmia instrumentin alkumetreillä. Toisille ilmankäyttö on haastavaa, toisille taas äänenmuodostus itsessään. Puhallinsoittimen soittaminen vaatii edistynyttä kehonhallintaa, joten kehitysvammaisten oppilaiden ryhmäopetuksessa oletin henkilökohtaisen ohjauksen tarpeen olevan erityisen suuri.

Neljän 45 minuuttia kestävän opetustuokion tavoitteena oli oppia pasuunansoiton alkeita mahdollisuuksien mukaan ja edetä soittajien oppimistahdin mukaisesti työtapoja soveltaen. Määrittelinkin jokaisen session jälkeen seuraavan kerran tavoitteita ja metodeja uudelleen, vaikka suurten linjojen osalta projekti-runko ja tavoitteiden rakenne pysyi aika lailla samana loppuun asti. Toiveena oli käydä läpi pasuunansoiton merkittävimpiä osa-alueita, jonka jälkeen oppilailta olisi selkeä kokonaiskuva pasuunan luonteesta ja instrumentin perustaidot. Suuria kokonaisuuksia pasuunan alkeisopetuksessa ovat sisään- ja uloshengitys, äänenmuodostus, kielittäminen, soittimen osat ja kasaaminen, soittimen huoltaminen, soittoasento, sliden käyttö ja harjoittelu (Vuolahti 2015, 3-4.)

6.1 Ilmankäyttö ja äänenmuodostus

Puhallinsoittimen soittamisessa merkittävin taito on oikeanlainen ilmankäyttö, eli sisäänhengitys ja ulospuhallus. Tietoisien ja hallitun ilmankäytön harjoitteluun on syytä varata paljon aikaa, sillä se on merkittävin sointiin vaikuttava tekijä. Ilman liikkuvaa ilmaa ei ole ääntäkään. Tämä on myös kehonhallinnallisesti haastava toiminto, ja sisäänhengityksen ja ulospuhalluksen vuorottelevaa rytmiä harjoitellaan erilaisin harjoittein ja välinein. Tästä seuraava vaihe on suukappaleen asettaminen huulille ja huulten värähtelyn siirtäminen soittimeen yhdessä harkitun ulospuhalluksen kanssa. Ylimpänä oppimistavoitteena oli, että jokainen soittaja saisi instrumentistaan soivan äänen opetusjakson aikana. Vaskiopetuksessa ei ole tavatonta, että soittimesta ei saada kunnollista ääntä ensimmäisillä harjoi-

tuskerroilla, mutta neljän opetuskerran voisi olettaa riittävän jonkinlaisen äänenmuodostuksen rakentumiseen. Äänenmuodostukseen liittyvät oppimistavoitteet ylitettiin roimasti, sillä jokainen sai äänen pasuunastaan jo ensimmäisellä yrittämällä.

6.2 Kielittäminen ja slide

Kielittäminen on taito, jolla yksi pitkä ääni saadaan jaettua useaan lyhyeen ääneen. Kielityksen käyttö antaa soitolle ryhtiä ja mahdollistaa siirtymisen puhtaasti ääneltä toiselle. Kielittämisen ja sliden käytön harjoitteluun on mahdollista siirtyä vasta, kun kaikki soittajat ovat saaneet soittimestaan hyvän äänen. Alkeisopetuksen neljällä ensimmäisellä oppitunnilla riittää, että käytetään kolmea tai neljää ensimmäistä vetoa. Slidekäden käyttöä on kuitenkin syytä alkaa heti harjoitella esimerkiksi lämmittelyn pitkien äänien yhteydessä, sillä ensinnäkin se on oppilaista usein kaikista hauskinda, mutta myös lisää ymmärrystä soittimen toiminnasta ja sliden vaikutuksesta äänenkorkeuteen. Alkeisopetuksessa vetojen paikat ovat vielä summittaisia, mutta ensimmäinen ja kolmas veto ovat kaikille helppoja muistaa (ensimmäisessä slide kiinni, kolmannessa slideksi kellon kohdalla).

6.3 Soittimen osien kasaaminen ja huolto

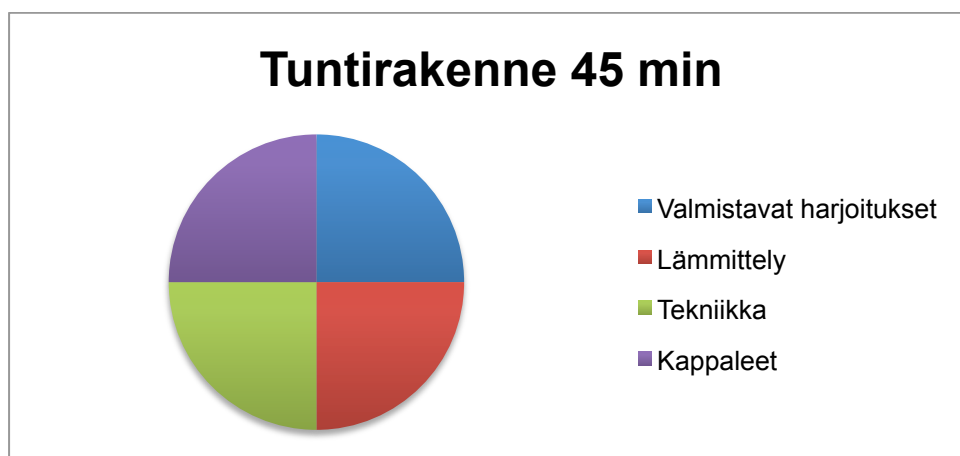
Soittimen osat ja kasaaminen harjoiteltiin jokaisen soittokerran alussa uudelleen. Tavoitteena oli, että oppilaat oppisivat ohjatusti kasaamaan soittimensa itse. Erityisen merkityksellistä on muistaa lukita slidelukko aina soiton jälkeen, sillä sliden valahtaessa tahattomasti paikoiltaan voi soitin vahingoittua toimintakunnottomaksi. Soittimen merkittävin huoltotoimenpide on sliden rasvaus, mutta koska käytössä oli muovipasuunat, ei tämäkään toimenpide ollut välttämätön. Kokemuksen vuoksi harjoittelimme veden suihkuttamista slideen.

6.4 Harjoittelu

Koska Resonaarigroup harjoittelee arkisin kello 9-15 välillä, oli myös pasuunan harjoittelurutiinin noudattamista helppo seurata ja valvoa. Harjoitussuositukseni oli kolme kertaa 10 minuuttia päivässä, sisältäen puhaltamisen harjoittelua ja äänenmuodostuksen harjoittelua. Jaoin ryhmäläisille läksymonisteet, joihin merkittiin värillä harjoiteltu aika kunakin päivänä. Soittajat saivat henkilökohtaisia läksyjä tarpeen mukaan.

6.5 Pasuunaopetuksen pilottihanke

Neljän 45 minuuttia kestävän soittotunnin neljä päätavoitetta olivat 1. äänenmuodostus 2. kielittäminen 3. äänenkorkeudet ja vedot sekä 4. kappaleen soittaminen näitä kaikkia yhdistelemällä. Tässä kappaleessa esittelen jokaisen session tuntisuunnitelmat sekä kuvaukset toteutuneista tunteista sessiopäiväkirjojen muodossa. Pohdin tekemiäni pedagogisia valintoja ja käyn läpi onnistumisia ja haasteita erityisesti puhaltimien erityispedagogiikan näkökulmasta. Esittelen käyttämiäni ja kehittämiäni harjoitteita sekä pedagogisia keinoja monikanavaisen musiikinopetuksen näkökulmasta. Muokkasin alkuperäisten tuntisuunnitelmien raakapohjia aina edellisen tunnin edistyksen mukaan. Tunnit on suunniteltu niin, että vähitellen edetään yksinkertaisemmista asioista ja perusteiden muistelusta kohti suurempia kokonaisuuksia ja musiikkia.

Kuvio 3. Alkeistunnin rakenne

7 Ensimmäinen sessio: äänenmuodostus

7.1 Tuntisuunnitelma

Tavoitteena on tutustua pasuunaan soittimena, käydä läpi hengittämisen ja puhaltamisen sekä huulten- ja soittoasennon perusteet. Pyrkimyksenä on, että jokainen saa jonkinlaisen soivan äänen soittimestaan ensimmäisellä tunnilla.

1. Aloitetaan tutustumisella ja pasuunan esittelyllä. Opettaja kertoo soittimesta yleistietoa ja soittaa muutamia esimerkkejä. Voidaan myös katsoa joku video pasuunansoitosta. Käydään läpi pasuunan osat ja kaksi tärkeintä sääntöä soittotunteihin liittyen: kovia yhtäkkisiä ääniä on vältettävä soittajien kuulon suojaamiseksi ja soittimen slidelukko on aina soittamisen jälkeen heti lukittava, jotta herkästi vaurioituva slide ei vahingossa putoa lattialle. Piirretään yhteisesti seinälle näkyvälle paikalle kiinnitettävälle A3-paperille muistitaulu ohjeiden muistamisen tueksi. Taulun piirtämisestä tulisi tehdä yhteinen hetki, jossa oppilaat saavat osallistua esimerkiksi yksityiskohtien tarkennukseen tai miksei vaikka peräti kuvien piirtämiseen. Näin heille syntyy henkilökohtainen suhde sääntötauluun ja parempi muisti ja ymmärrys kuvien merkityksestä. Tämä sääntötaulu kerataan joka tunnin alussa ja nostetaan seinälle muistutukseksi. Erityisesti sidelukon sulkemisesta kannattaa kuitenkin alussa muistuttaa aina, kun soitin otetaan pois huulilta.
2. Kasataan soitin.
3. Tehdään muutama kehoa ja hengitystä avaava rangankierto.
4. Tehdään sekä hengitys- että puhallusharjoitukset. Ensin tehdään yksinkertainen asteittain joka tunnilla vaikeutuva hengitysharjoitus rytmissä. Sitten tehdään puhallusharjoitus, jossa oman ilmavirran voi konkreettisesti nähdä, esimerkiksi ilmapalloa hyödyntäen.
5. Ensin päristellään huulia ja sitten otetaan mukaan suukappale. Haetaan suukappaleen paikka ja kokeillaan saada siitä ääni päristelemällä.

6. Vasta tämän jälkeen siirrytään instrumenttiin. Etsitään jokaiselle sopivin soittoasento. Tavoitteena on, että jokainen saa jonkinlaisen äänen soittimestaan. Slidelukko pidetään alkuun aina kiinni ellei opettaja anna siihen erikseen lupaa.
7. Harjoitellaan erityisesti pitkien tasaisten äänien soittamista. Tähän voi ottaa jonkin musiikkitaustan mukaan, jotta tämä vielä yksinkertainen harjoitus tuntuisi jo musiikin tekemiseltä.
8. Mikäli aikaa jää, on mahdollista tutkia ensimmäisellä vedolla saatavia eri äänenkorkeuksia tai alkaa puhua kielityksestä.

Kotiläksynä on yksinkertaisesti pasuunan harjoittelun opettelu. Läksynä on harjoittelutuokioissa edetä soittotunnin rakenteen mukaisesti aloittaen kehon ja hengityksen aktivoinnista siirtyen suukappalesoittoon ja vasta sitten koko instrumenttiin. Tavoitteena on harjoitella mieluummin lyhyesti muutaman kerran päivässä, kuin paljon kerralla. Oppilaat saavat mukaansa harjoitusmonisteet, joka kannustaa tällaiseen harjoitteluun. Monisteessa on jokaisen viikonpäivän kohdalla 8 nuottipiirrosta. Jokainen nuottipiirros kuvastaa 10 minuutin harjoittelua. Maanantaina harjoitellessaan 10 minuutin verran soittaja saa siis värittää maanantain kohdalta yhden nuotin suoritetuksi. Myöhemmin päivällä hän voi harjoitella uudelleen 10 minuutin verran, jolloin hän saa taas värittää maanantailta yhden nuotin. Tämä kannustaa lyhyisiin harjoittelupätkiin ja on konkreettinen harjoittelupäiväkirja yksinkertaisessa ja innostavassa muodossa.

7.2 Sessiopäiväkirja

Olimme tutustuneet ryhmän kanssa toisiimme jo aiemmalla vierailullani, mutta pidimme nimikertauskierroksen. Aloitimme tutustumalla soittimeen. Pysin opetuksessani kysymään paljon kysymyksiä ja aktivoimaan oppilaita keskusteluun, sillä se luo kokemukseni mukaan rentoa ilmapiiriä ja parantaa kaikkea kommunikointia. Keskusteltaessa selvisi, että suurin osa ei ollut nähnyt pasuunaa muuta kuin televisiossa. Soitin esimerkkejä pasuunan erilaisista käyttömahdollisuuksista: sillä voi soittaa hiljaa tai kovaa, matalalta tai korkealta, hitaasti tai

nopeasti ja tehdä glissandon, jonka Janne vitsikkäästi nimesi norsulaumaksi. Ilahtuun huumorin läsnäolosta heti ensimmäisistä hetkistä alkaen, sillä pidän tunnelmaa todella tärkeänä asiana soittotunneissa ja pyrin parhaani mukaan heti alussa luomaan hyvää ja positiivista ilmapiiriä. Videolta huomasin tosin puhuvani liikaa ja liian nopeasti, ja tilanteen jännittävyys näkyy hermostuneisuutena ja kiireen tuntuna.

Katsoimme esimerkit klassisesta pasuunansoitosta ja funk-pasuunasoolosta. Puhuimme siitä, että slide ohjaa äänen vaihtumista kuten koskettimet pianossa. Koska soittajien äänenmuodostuksen kehittyminen on hyvin henkilökohtaista, ja uskoin tällä ryhmällä hajonnan olevan vielä laajempaa (esimerkiksi Mikko on soittanut joskus trumpettia), korostin vahvasti sitä, että soittimesta ei tosiaankaan välttämättä saa ääntä heti, jotta kukaan ei kokisi syvää epäonnistumista näin käydessä. Sovimme yhdessä tavoitteen: kaikki saavat projektin aikana jonkinlaisen äänen instrumentista.

Avasimme pasuunakotelot ja tutustuimme jokaiseen osaan erikseen. Muistutin vielä slidelukon merkityksestä. Sovimme, että soittimet kasataan aina lattialla tai pöydällä. Ylipäättään soittimen käsittelyn huolellisuudesta ei voinut muistuttaa liikaa, sillä jokaisella tunnilla jonkun slide meinasi luiskahtaa lattialle tai jopa koko soitin kolistaa kotelosta pois. Muovipasuunat osoittautuivat mainioiksi valinnoiksi kolhiintumattomuutensa vuoksi. Harjoittelimme soittimen kasaamista. Ongelmat nokkelammin selvittävä Mikko toimi ikään kuin apuopettajana ja auttoi muita tehtävissään. Toisaalta hän oli kärsimätön antamaan muille aikaa ratkaista itsenäisesti annettu tehtävä, sillä hän riensi heti apuun. Ohjaajana voisi kiinnittää jatkossa huomiota siihen, että jokainen saa mahdollisuuden itsenäisesti rauhassa suorittaa tehtävän ja toimia omaan tahtiin.

Käytännön toiminnan ohjauksen, kuten mitä laitetaan mihin ja miten, tulisi olla selkeämpää. Toiminnalle tulee antaa selkeät ohjeet ja vaatimukset. Kun soittajalla oli kädessään suukappale ja kello-osa ja kehotin ottamaan pelkän sliden käteen, hän ei automaattisesti ymmärtänyt laskea toista osaa alas. Ohjeen tulisi

olla "laske kädessäsi olevat osat lattialle ja nosta slide käteen". Kehotuksella "laita pasuuna sivuun" tarkoitin, että laitetaan soitin seinustalle pois jaloista. Tämän voi kuitenkin ymmärtää monella tavalla, ja soittajat laskivat instrumentin suoraan lattialle viereensä, jonka seurauksena jouduin antamaan uudet ohjeet soittimien viemiseksi sivuun. Opettaja ei voi vain ohimennen heitellä ohjeita, vaan täytyy selkeästi kehottaa esimerkiksi kasaamaan soitin lattialla. Suuntien hahmottaminen oli myös ohjauksellisesti haastavaa, kuten "käännä toisinpäin" ei ollut riittävän selkeästi ymmärrettävä. "Kellon pitää osoittaa tähän suuntaan" ei ole niin selkeä kuin "kellon pitää osoittaa ikkunaan päin". Soittimen kasaamista voisi helpottaa esimerkiksi jonkinlaisilla tarroilla eri osissa, vaikkakin tällä ryhmällä kasaaminen onnistui vähitellen jo itsenäisesti. Tosin ei antamieni ohjeiden mukaisesti, sillä alunperin neuvoin kasausten menetelmän liian monimutkaisesti. Muovipasuuna osoitautui tässäkin helpoksi vaihtoehdoksi, sillä kellon ja sliden yhdistymiskohdassa on selkeä paikka, johon kappaleet asettuvat järkevästi yhteen oikeinpäin.

Teimme rangankiertoja ja hengittelimme samalla. Harjoitus toimi hyvin ja aloite hengittelyyn tämän harjoituksen yhteydessä tuli osallistujilta itseltään, johon tartuin. Hengitysharjoitus (neljä napsausta sisään, neljä napsausta ulos) toimi myöskin hyvin, sillä osallistujat hengittivät todella antautuneesti, jopa liioitellen. Jatkossa onkin kiinnitettävä huomiota siihen, että hengitys ei jäisi pinnalliseksi vaan menisi "alas". Tähän voisi auttaa jokin mielikuva, kuten täyttyvä ja tyhjenyt uimarengas vatsan ympärillä, tai selin makuulla hengittely, jolloin hartioiden ja vatsan kohoamisen välisen eron huomaa selkeästi. Se, että tein selkeitä liikkeitä osoittamaan hengityssuuntia, kuten nostin käsiäni hengityksen tahdissa ja nousin varpailleni sisään hengittäessä, lisäsi soittajien eleiden dramaattisuutta. Hengitysharjoitukset olisi siis parempi tehdä vähäeleisesti, vaikkapa vain selostamalla kuvaten. Ensimmäisen session videointi päättyy tähän teknisistä ongelmista johtuen.

Annoin soittajille värikoodatut ilmapallot kertomaan pasuunan perusäänen Bb:n (kuvionuoteilla A# on korotettu keltainen, Bb alennettu vihreä). Puhalsimme ja

tyhjensimme ilmapalloja. Janne ei onnistunut puhaltamaan ilmapalloa, koska hänen ilmansa ei kulkenut palloon asti vaan jäi poskiin. Samaan haasteeseen olen törmännyt ennenkin lasten kanssa. Hänen kohdallaan haasteena siis oli löytää tuntuma ilman ulosvirtaukseen, ensi kerralla kenties pillin tai putken avulla. Teemu ja Mikko onnistuivat ilmapallon kanssa. Annoin ylimääräiset ilmapallot mukaan kotiharjoittelua varten. Pelasimme hetken erityisillä puhallusharjoitusvälineillä, joissa kannatellaan palloa ilmassa ilmavirran avulla. Pallojen kannattelupeli tuntui toimivan hyvin ja olevan motivoivaa myös Jannelle, joka ei vielä onnistunut ilmapallojen kanssa. Näillä edullisilla puhallusvälineillä olisi helppo pelata pelejä ja jopa järjestää kilpailuja, mikäli niitä tilataan riittävän monta. Tämä osuus oli motivoiva ja innostunut, kaikki puuhailivat innoissaan. Puhallus toimi kaikilla hyvin.

Puhalsimme ensin suukappaleen läpi ilmaa, kunnes puhalluksesta syntyi vahinkoääniä. Sitten otimme tietoisesti huulten pärinän mukaan. Kun kaikki saivat äänen suukappaleesta, siirryimme soittimeen. Ennen tätä kertosimme kuitenkin pasuunansoiton kaksi tärkeää sääntöä ja piirsimme ja laitoimme seinälle muistitaulun. Suukappaleella ensimmäistä kertaa puhallettaessa en muistanut puhua huuliotteesta mitään, johon ajattelin palata seuraavalla kerralla. Kaikki saivat kuitenkin äänen torvesta ja soitimme vuorotellen kaikuja ja tahdin mittaisia ääniä. Minä soitin ensin ja sitten kaikki yhdessä tai yksitellen. Kaikki saivat sinisen äänen eli F:n. Jannen haasteena oli selkeästi ilman puhaltaminen suusta ulos soittimeen. Hän päristi huulia minimimäärällä ilmaa saaden aikaan hyvin heikon äänenlaadun. Hänelle voisi teettää ilman kohdennusharjoituksia ja putken kautta puhaltamista paperiin, joka auttaa pitämään puhallusväylän avoimena. Harjoittelimme vetoja F-äänestä kolmosvedolle ja kaikki saivat hienon glissandon aikaiseksi. Jammailimme lopussa jo taustanauhan mukana ääniä.

Lopuksi esittelin harjoittelupaperin. Soittajat saivat värittää kolme kymmenen minuutin nuottia jo soittotunnin päätteeksi. Läksynä oli harjoitella soittotunnin kaavan mukaan ensin hengitystä, sitten suukappaleella, ja sitten soittimella. Nämä oli piirretty läksymonisteeseen muistutukseksi. Tämä tuntui olevan moti-

voiva ja hyvä tapa innostaa harjoitteluun. Janne sai erikoisläksyksi ilmapallon puhaltamisen ja Teemun tuli kiinnittää huomiota poskiin. Teemu sai nimittäin tuotettua hyvän äänen, mutta äänen syttyminen oli hidasta, koska hänen poskensa pullistuivat niin kovasti. Vaikka yritin ohjeistaa häntä katsomaan peilistä poskiaan puhaltaessa, kaksi ohjetta kerralla oli liikaa. Ensi kerralla voisin kiinnittää tähän huomiota jo alussa, niin että Teemu puhaltaisi leikisti kynttilää samuksiin ilman poskien pullistamista ensin pelkiltään, sitten suukappaleella ja sitten vasta torvella. Sama ongelma oli myös Jannella aluksi, mutta hän onnistui korjaamaan sen hyvin pian. Ensimmäisen session aikana päästiin tavoitteisiin ja soittajien oppimisnopeus ylitti roimasti odotukseni. Tunti oli mielestäni hyvin rohkaiseva ja onnistunut.

8 Toinen sessio: kielittäminen

8.1 Tuntisuunnitelma

Tunnin tavoitteena on harjoitella kielittämistä ja matkia rytmejä yhdellä äänellä kielitystä käyttäen. Tutustumme myös pasuunan kuvionuottikuvaan ja soitamme nuoteista yksinkertaisia yhden äänen kappaleita kielitystä hyödyntäen. Voimme myös harjoitella kahden eri äänenkorkeuden saavuttamista ensimmäisellä vedolla (käytetään piirustusta kahden eri tasokorkeuden hahmottamiseen).

1. Käydään läpi soittotuntien kaksi tärkeää sääntöä ja tarkastetaan harjoitusmonisteet. Kasataan soitin rauhallisesti. Tutustutaan uuteen osaan, vesilukkoon.
2. Lämmitellään ”kuivahiihtämällä”, eli heiluttamalla käsiä vuoroin eteen ja taakse ja polvia koukistaen.
3. Tehdään yksinkertainen hengitysharjoitus: neljä iskua sisään ja neljä ulos. Keskitytään siihen, että ilma menisi alas melkein vatsaan asti ja hartiat eivät nousisi.
4. Tehdään puhallusharjoitus pareittain. Liikutetaan parin roikottamaa pape-

rinpalaa puhaltamalla mehupillin läpi. Kokeillaan pitkiä tasaisia puhalluksia, sekä nopeita ja teräviä. Kiinnitetään jo tässä kohtaa huomiota siihen, että Teemu ei pullista poskia. Muut siirtyvät puhalluspalloperin pariin ja Jannen kanssa kokeillaan ilmapallon puhaltamista puutarhaletkun palasen läpi.

5. Suukappalelämmittelyä. Käydään läpi huulten asento m-kirjaimen muodostamisen kautta, kiinnitetään huomiota erityisesti Jannen huuliin.
6. Otetaan pasuuna mukaan ja haetaan ensimmäiset äänet. Teemun poskien pullistumiseen ja Jannen ilmapalloperin käyttöön kiinnitetään heti alussa huomiota. Kun kaikki ovat löytäneet F-äänien, laitan taululle sinisen kuvionuotin. Nyt tiedämme, millä korkeudella sininen nuotti on ja miltä se kuulostaa.
7. Soitetaan pitkiä ääniä ja yritetään pitää ääni tasaisena. Käydään läpi pasuunan kaikki seitsemän vetoa.
8. Opetellaan kielittäminen uutena taitona. Harjoitellaan ensin pillillä, sitten soittimella. Soitetaan rytmejä kaikuina yhdessä ja vuorotellen. Kokeillaan erilaisia kielityksiä staccatossa ja legatossa. Jammaillaan taustan kanssa näitä erilaisia kielityksiä. Voidaan kokeilla myös vaihtaa vetoa kolmoseen, jotta slide saataisiin mahdollisimman pian käyttöön.
9. Soitetaan nuotista erimittaisia ääniä ja kielityksiä.
10. Jos aikaa jää, niin voidaan jälleen kokeilla löytää eri äänenkorkeuksia samalla vedolla.

Kotiläksynä on harjoitella pitkiä ääniä niin, että ääni aloitetaan kielittämällä. Lisäksi tulisi soittaa tunnilla läpikäytyjä kielityskappaleita.

8.2 Sessiopäiväkirja

Aloitimme tunnin muistelemalla kaksi tärkeää sääntöä. Mikko muistaa asiat hyvin, mutta säännöt eivät olleet jääneet muiden mieleen. Kuvaa katselemalla ja Mikon opastuksella säännöt muistui mieleen muillekin. Ryhmäläiset olivat valmiiksi kasanneet soittimensa. Kun aloitimme lämmittelyn, osasin ohjeistaa

selkeämmin kuin viimeksi soittimen laittamisen sivuun: ”laita sinä pasuunasi tuohon lattialle hellästi, ja laita sinä soittimesi tuohon sohvalle odottamaan”. Lämmittelimme erilaisilla hiihtotyyleillä, eli käsiä heiluttamalla luistelutyylin ja perinteisen tyylin mukaisesti.

Teimme yksinkertaisen hengitysharjoituksen niin, että kehotin suuntaamaan ilman alas vatsaa kohti niin, että hartiat eivät nousisi. Koska suurin osa hengitti automaattisesti nenän kautta sisään ja suun kautta ulos, vahvistin tätä kehumalla ja antamalla siitä vielä suullisen ohjeen. Hengitys näyttää videolla todella tehokkaalta ja syvältä. Puhallusharjoituksen tarkoituksena oli kokeilla pasuunan-soitossa käytettäviä erilaisia puhallustapoja. Puhallusharjoitukseen annan mielestäni aluksi hyvät selkeät ohjeet: ”kaveri pitää paperia ilmassa ja puhaltajan tehtävänä on liikuttaa paperia puhaltamalla”. Tämän jälkeen olisin voinut vain näyttää pelkän esimerkin, mutta sorrin heti sen jälkeen taas höpöttelemään. Harjoitusten ohjeistuksia siis voisi tosiaan miettiä jo etukäteen, jotta ohjeet olisivat tiiviit ja lyhyet, ja niitä seuraisi esimerkin kautta näyttäminen. Ei olisi kaltaiselleni höpöttelijälle huono idea miettiä jokaiselle harjoitukselle etukäteen muutamana lauseena ohje, jonka lisäksi ei tarvitse jutustella mitään ylimääräistä. Ensin teimme pitkiä puhalluksia, sitten lyhyitä puhalluksia.

Unohdan kiinnittää huomiota Jannen ja Teemun pullistuviin poskiin tässä kohdassa, mikä olisi ollut hyödyllistä. Siihen olisi ollut helpompi vaikuttaa nyt kun soitin ei ole tuomassa lisähaastetta. Seuraavassa harjoituksessa muistin kuitenkin kiinnittää asiaan huomiota. Oli haastavaa ohjata soittajia olemaan pullistamatta poskia. Tein sen hyvin pikaisesti, yksityisopetustilanteessa olisin ehkä pitkäjänteisemmin pyrkinyt pysyvään lopputulokseen, enkä vain yksittäisiin onnistumisiin. Ilman mitään välinettä puhallettaessa Teemu onnistui kerran puhaltamaan ilman poskien pullistumista, kun puhalsimme eteenpäin työnnettyjen ”pusuhuu-lien” läpi ilmaa. Normaalilla soittotunnilla, jossa en kokisi mitään aikataulutusta tai etenemispaineita, olisin harjoitellut Teemun kanssa ensin ilman välineitä ja sitten yrittänyt siirtää taidon myös pallopeleihin.

Sanon videolla ohjeeksi Mikolle, että ”voit puhaltaa vielä nopeammin”. Tarkoitin sitä, että ilma saisi olla nopeampaa eli puhallusten voima suurempi, mutta tällä ohjeistuksella Mikko alkoi tekemään puhalluksia nopeammalla sykkeellä. Oma ymmärrys ilman nopeuden merkityksestä ei kuitenkaan ole oppilaille tuttua asiaa, heille nopeus tarkoittaa toiminnan nopeutta. Itselle tutun ja itsestään selvän ammattisanaston käyttäminen opetustilanteissa on tapa, joka olisi hyvä kitkeä pois mahdollisimman pian. Selkeiden ohjeiden merkitystä ei voi korostaa.

Janne ei saanut edellisellä tunnilla puhallettua ilmapalloa, koska hän patosi ilman suuhunsa puhaltamatta sitä kunnolla ulos. Hän ei saanut ilmapallosta siis ulospuhalluksen tunnetta ja harjoituksen hyöty jäi mitättömäksi. Toin mukanaani pätkän puutarhaletkua, jonka päähän ilmapallo asetettiin. Nyt palloon meni ilmaa, mutta puhalluksen paine ei riittänyt sen täyttymiseksi, koska ilma karkasi Jannen suupielistä. Ohjeistin laittamaan putkea syvemmälle suuhun ja puristamaan huulia putken ympärille. Harjoittelimme tätä aika kauan, ensin keskittyen pelkästään putken kannatteluun huulien välissä jämäkästi. Kun haluttu huulien ote oli löydetty, ohjeistin puhaltamaan voimakkaasti. Kun pallo vihdoinkin täyttyi, hurrasimme yhdessä onnistumisenkokemukselle ja koko ryhmä antoi Jannelle aplodit. Tämä oli vain yksi pieni harjoitus, mutta Jannelle selkeästi suuri saavutus ja onnistuminen. Hän puhalteli iloisesti palloa täyteen vielä hetken, ja tunnin lopuksi jopa halusi ottaa putken ja ilmapallon kotiin lainaan. Edes pienten asioiden suhteen ei kannata luovuttaa, kuten aiemmassa harjoituksessa tein Teemun poskien suhteen, sillä onnistumisenkokemukset ovat elintärkeitä motivaation säilymisen kannalta. Olipa tehtävä kuinka näennäisesti mitätön tahansa, on oppilaalla oikeus saada suorittaa se onnistuneesti ja saada tähän tarvittava aika ja riittävästi yrityksiä.

Aloitimme soittamisen muistelemalla hyvän soittoasennon ja soitimme ensimmäiset äänet yhdessä, sitten erikseen. Kaikki saivat hyvän äänen, Janne erinomaisen. Muut soittivat F-äänien (sininen kuvionuotti), Mikko ylemmän Bb:n. Koska tiesin Mikon ymmärtävän äänenkorkeuksien eroja, haastoin hänet soittamaan saman äänen kuin muutkin. Muiden kohdalla riitti ihan vain äänen löy-

täminen. Tällainen pelisilmä on välttämätöntä eri tahtia edistyvien oppilaiden ryhmäopetustilanteissa. Laitoin taululle sinisiä koko-kuvionuotteja ja soitimme tasaisia tahdin mittaisia F-ääniä. Teemu soitti vahingossa korkeamman äänen harjoituksen lopussa ja naurahti omalle töräykselleen. ”Soitit vahingossa korkeamman äänen, huomasitko?” kysyin. Nauraen hän kertoi huomanneensa. Vahingot ovat joskus pedagogin parhaita ystäviä. Seuraavaksi laitoin taululle myös vihreän nuotin (Bb) ja kerroin sen olevan matalampi ääni. Asettelin sen magneettitaululle sinisen viereen niin, että se oli hieman alemmalla tasolla kuin sininen. Näin oletin soittajien ymmärtävän ja muistavan kahden äänen välisen suhteen ja korkeuseron paremmin.

Korvakuulolta nämä kaksi ääntä löytyivät helposti kaikilla ja etsimme niitä soittimella vuorotellen. Jannella oli tässä eniten haasteita, vaikka hän onnistuikin muutaman kerran hienosti ooppera-laulajan ”oo” –mielikuvaa käytettäessä. Matalaa ääntä etsittäessä Jannen äänenmuodostus muuttui huulten liioitteluksi pärinäksi ilman riittävää ulospuhallusta, jolloin äänestä tuli heikosti soiva pärinä. Tätä asiaa en oikein saanut korjattua koko projektin aikana, siihen olisi vaadittu edes lyhyitä yksityisessioita kahdestaan Jannen kanssa, jossa olisi voitu keskittyä puhalluksen perusasioihin ja rakentaa ansatsi uudelleen. Janne soitti luontaisimmin ylä-ääniä, muut taas ala-ääniä. Tämä on haaste puhaltimien ryhmäopetuksessa, sillä instrumentin alkeisopetuksen olisi hyvä tapahtua oppilaan mahdollisimman luontaisen soittorekisterin ympärillä. Jos rekisterit ovat soittajilla hyvin erilaiset, täytyy harjoitusten tapahtua eri korkeuksilta äänissä, kuten myöhemmin asian ratkaisinkin. Harjoituksen loppuksi tutustuimme pasuunan vesilukkoon ja tyhjensimme vedet soittimen sisältä. Tutustuimme myös lyhyesti pasuunan seitsemään vetoon pitkien äänten avulla niin, että soitin aina ensin esimerkin ja sitten ryhmä teki perässä.

Tunnin puolivälissä siirryimme pääteemaan eli kielittämiseen. Ensin harjoitimme kielittämistä taa-tavulla, sitten pillin läpi omaan käteen puhaltaen. Puhalsin kielityksiä pillin läpi jokaisen käteen esimerkiksi, jotta he tunsivat miltä oikeanlainen kielitetty ilmavirta tuntuu ja osaisivat tavoitella samaa. Teemulla ja

Jannella oli aluksi harjoituksen kanssa ongelmia, mutta Janne oivalsi hetken harjoiteltuaan kielityksen idean itse. Samoin hänelle kävi ilmapallon ja äänenmuodostuksen kanssa, jolloin pääsin opettajana niin sanotusti helpolla. Jäin pohtimaan sitä, kuinka taidokasta pedagogista osaamista tarvitaan oppilaan ohjailuun suukappaleen sisällä tapahtuvia asioita harjoitellessa, mikäli oppilas ei millään meinaa itse kovan yrittämisenkään jälkeen oivaltaa asiaa. Monipuolisten erilaisten työskentelytapojen kautta oivallukseen varmasti päästäisiin, olipa harjoiteltava asia sitten mikä tahansa. Asiaa täytyy vain lähestyä monesta eri näkökulmasta. Esimerkiksi kielitystä voisi silloin harjoitella sylkemällä vaikkapa riisinyviä suusta, lausumalla erilaisia t-kirjaimella alkavia tavuja, harjoittelemalla asiaa pelkällä puhalluksella tai erilaisilla apuvälineillä, tai suukappaleella. Joillekin asia saattaa hahmottua helpoiten soittimen kanssa eikä niinkään kuivaharjoitteluna, vaikka usein itse lähden rakentamaan uusia taitoja mahdollisimman vähäisten elementtien kautta, kuten ilman soitinta.

Teimme kielityskaikuja rytmisissä vuorotellen, ensin minä ja sitten he. Muodostin kahden tahdin kielitysfraaseja magneettitaululle kuvionuoteilla ja näytin Resonaarin tavan mukaisesti kynällä (tai sormella) koko ajan nuottikuvasta missä mennään. Tämä selkeytti prima vista –soittoa huomattavasti, ja olen sittemmin hyödyntänyt tätä metodologiaa myös muussa opetuksessani. Oppilas ehtii keskittyä aluksi tärkeimpiin eli rytmien ja nuottien lukemiseen, kun tempoa naputtava kynä nuotin yläpuolella näyttää taukojen kestot ja rakenteen. Soitimme ensin korkeampaa sinistä ääntä ja sitten matalampaa vihreää ääntä. Vuorotellen selkeät käden liikkeet ja ohjaus helpottivat sitä, että soittaminen tosiaan tapahtui vuorotellen ja soittajat aloittivat oikeaan aikaan. Ilman selkeää kädenliikettä tai pasuunalla tehtyjä eleitä vuorottelu meni helposti sekaisin. Lausuin tauot ääneen tyyliin ”tau-ko” tai ”kol, nel”. Tämä helpotti nuotinlukua ensimmäisillä kerroilla.

Olin valmistellut kaksi lyhyitä yhden äänen kappaleita sisältävää läksymonistetta. Molemmissa monisteissa oli samat kappaleet, mutta toisessa ääni oli Bb ja toisessa F. Soitimme aluksi F-monisteesta erilaisia kielityksiä ja tämä sujui to-

della hyvin. Soitimme taustanauhan kanssa samaa kappaletta useamman kerran niin, että minä soitin ensin ja oppilaat perässä. Esimerkki oli hyvin tärkeä, sillä ilman sitä kappaleen soittaminen ei onnistunut ollenkaan. Esimerkin jälkeen kaikki soittivat rytmit täysin oikein. Jokaisella oli edessään oma läksymoniste, mutta aluksi rakensin magneettitaululle jokaisen kappaleen ja näytin etenemistä myös sieltä. Vähitellen kävin kuitenkin näyttämässä rytmin jokaisen omasta läksymonisteesta, jolloin jokainen lopussa seurasi taulun sijaan omaa nuottiaan. Samoin merkkasin pitkien äänien kielityksiä oman pasuunani kelloa hieman nostaen, joka kannusti aloittamaan uuden äänen. Soitimme harjoituksia myös Bb-äänestä, mutta se osoittautui selkeästi haastavammaksi, koska monelle matalampi ääni oli vaikeampi saada soimaan. Jokainen soitti myös soolona yhden kappaleista.

Kotiläksynä oli harjoitella kielitystä ensin pillillä ja sitten nuotista kielityskappaleita. Samoin tehtävänä oli löytää sekä matala että korkea ääni. Läksymoniste tuntui olevan hyvin motivoiva harjoittelumetodi. Soittajat eivät kuitenkaan ilmeisesti ymmärtäneet jokaisen nuotin tarkoittavan kymmenen minuutin harjoittelua, vaan jotain isompaa kokonaisuutta (Mikko muun muassa ehdotti että se tarkoittaisi tuntia). Tällaiset asiat pitäisi opettajana osata kertoa riittävän selkeästi. Luotin tässäkin pelkän lyhyen selityksen voimaan enkä selvittänyt, tuliko asia oikeasti ymmärretyksi. Tärkeintä kuitenkin on, että harjoittelua tapahtuu ja siitä saa palkinnoksi konkreettisesti värittää nuotteja suoritetuiksi.

Tunnin tavoitteena oli lähinnä pelkkä kielittäminen, ei äänenkorkeuksien hahmottaminen tai nuoteista rytmien soittaminen. Kuitenkin nämä kaikki asiat ehdittiin käsitellä tunnilla, mikä oli yllättävää ja huikeaa edistystä. Lopun jammailu olisi siis voinut olla paremmin suunniteltu ja strukturoitu, sillä nyt tilanne tuntui hieman sekavalta ja hektiseltä. Pedagogisen osaamisen karttumisen myötä varmasti osaan paremmin mukautua yllättäviin tilanteisiin ja säilyttää rauhani ja malttini. Nyt en riittävän selkeästi harjoituksia tehdessä keskittynyt yhteen asiaan kerrallaan, vaan jokainen vähän soitteli päällekkäin ja minä siellä seassa

yritin huudella ohjeita että missä mennään ja miten. Joka tapauksessa tunti oli menestyksenkäs ja oppilaat etenivät roimasti yli odotusten.

Kuvio 4. Pasuunatunnilla. Paras opetusjärjestely Dobbsin (1966) mukaan on puoliympyrä, jossa opettaja näkee kaikki oppilaansa ja oppilaat näkevät hänet. Kommunikaation vuoksi opettaja on kaikkien näkyvillä, ei esimerkiksi pianon takana, jotta opettajan persoonallisuudesta mikään ei jää piiloon (Toivanen 2007, 44).

9 Kolmas sessio: äänenkorkeudet ja vedot

9.1 Tuntisuunnitelma

Tunnin tavoitteena on eri äänenkorkeuksien löytäminen ensimmäisellä vedolla paremmin sekä yksinkertaisen kappaleen soittaminen kaksiaänisesti rytmissä. Aletaan siirtymään jo enemmän nuottikuvan pariin.

1. Pyöritellään käsiä.
2. Tehdään valmistava yksinkertainen hengitysharjoitus. Kiinnitetään huomiota siihen, että hengityksen ei tarvitse olla niin dramaattinen.
3. Toteutetaan neljän rastin puhallussuunnistusrata. Jokainen on aina het-

ken yhdellä rastilla, kunnes vaihdetaan. Ensimmäisellä rastilla asetetaan kolme kynää pöydän keskelle ja puhalletaan ne pöydän reunalta kumoon (ilmavirran kohdentaminen suoraan eteenpäin). Kynät nostetaan takaisin ja pidennetään puhallusmatkaa. Toisella rastilla puhalletaan erityisen puhalluslaitteen läpi, jossa tarkoituksena on nopeasti puhallusta ja imua vuorottelemalla pitää putkessa oleva pallo koko ajan ilmassa (tasainen ilmavirta ja jatkuva ilma). Kolmannella rastilla on tuttu pilli ja paperi – harjoitus, ja neljännellä suukappalepuhallusta.

4. Tehdään jammailulämmittely taustanauhan kanssa. Soitetaan pitkiä ääniä vuorotellen rytmissä, ensin F ja sitten Bb. Muistellaan kielittämistä ja tehdään kielitysharjoituksia legatossa ja staccatossa. Kokeillaan soittaa pasuunalla hiljaa ja kovaa.
5. Soitetaan nuotista läksykappaleet. Jatketaan sivua eteenpäin ja soitetaan uudet kappaleet, joissa on kaksi eri stemmaa. Tehdään myös taululle lyhyitä kahden äänen kappaleita: jokainen saa säveltää yhden kappaleen sinisillä tai vihreillä kuvionuoteilla.
6. Harjoitellaan uusia vetoja monisteen ”Slaidi käyttöön” –sivun mukaisesti.
7. Soitetaan uusia kappaleita osiosta ”Harjoituskappaleita”.

Kotiläksynä on soittaa ”Slaidi käyttöön” –sivua sekä kahden äänen kappaleita. Mikäli ”Harjoituskappaleita” ehditään soittaa, tulevat ne myös kotiharjoitteluun.

9.2 Sessiopäiväkirja

Tunnin alussa säätämiseen kului melkein seitsemän minuuttia. Jollain oli läksypaperi hukassa, toisella suukappale, ja soittajat eivät olleet kasanneet soittimiin valmiiksi. Aloitimme muistelemalla säännöt, jotka Teemu ja Jannekin muistivat nyt kuvaa katsomalla. Ensin pyörittelimme käsiä. Osalla tiettyjen liikkeiden liikeradat ovat olleet hiukan rajoittuneita, enkä ole voinut tietää onko syy fyysinen vai olisiko ongelma vain tekniikassa. Sellaisenaan en usko kuitenkaan esimerkiksi käsien pyörittelyn harjoituksena tuottaneen kaikille toivottua tulosta, kun liikettä ei tehty tai voitu tehdä oikein. Käden liikerata oli hyvin pieni ja koko keho liikkui mukana käden liikkeessä ylöspäin. Oletin, että syy on fyysinen, jo-

ten en puuttunut asiaan. Tutumpien oppilaiden kanssa olisi luonnollisesti syytä huomauttaa selkeästi korjattavissa olevista asioista ja yrittää uudelleen.

Teimme yksinkertaisen hengitysharjoituksen ensin vanhaan tapaan neljä sisään ja neljä ulos. Lisäsimme uloshengityksen kestoa kahdeksaan iskuun. Hengittäminen ja puhaltelu oli kaikilla todella hallittua ja tehokkaan oloista. Siirryimme puhallussuunnistukseen. Suunnistuksesta jäi itselleni hieman sekava kuva. Jokaisen puuhatessa eri asiaa tuntui siltä, että ohjeistan kaikkia yhtä aikaa enkä kuitenkaan ketään tarpeeksi. Liikuskelin eri rastien välillä kiireisenä, ja jonkun tarvittaessa enemmän ohjausta muut olivat jo tehneet kauan omaa tehtäväänsä ilman valvontaa ja pahimmassa tapauksessa väärin. Toisaalta videolla harjoitus näyttää sujuvan hyvin ja kaikilla on koko ajan jotain innostavaa tehtävää. Ryhmätilanteessa tällaisen itsenäisen suunnistusharjoituksen hyöty on se, että esimerkiksi pääsin suukappalerastilla Teemun kanssa harjoittelemaan hetkeksi kahdestaan suukappaleeseen puhaltamista hyvällä huuliotteella ilman, että muut seisovat toimeettomina vieressä. Samoin Jannen kanssa oli hyödyllistä harjoitella kynien puhallusta, sillä hänen ilmavirtansa ei meinaa millään tulla suusta ulos saati suuntautua eteenpäin. Ja koko ajan muut harjoittelevat taustalla. Parasta olisi, että tähän harjoitukseen saisi apuopettajan. Yhtään isomman ryhmän kanssa rastit kannattaisi ehkä tehdä kaikki yhdessä. Ehkä myös osallistujien mukainen määrä (tässä tapauksessa kolme) rastia olisi ollut selkeämpi ja helpompi ohjeistaa ja hallita. Puhalluslaite oli haastava kaikille, sillä se vaatii jatkuvaa intensiivistä ilmavirtaa joko sisään tai ulospäin. Koen kuitenkin, että tämän välineen avulla tulee hyvin ilmi ilmavirran dynamiikka ja se antaa tehokasta vastusta puhallukselle ja hengitykselle. Kun välineen toiminnan oppii, ovat tulokset mielestäni tehokkaita. Laitetta olisi pitänyt saada harjoitella ohjauksessa etukäteen. Janne teki hengitysharjoituksia niin dramaattisesti ja liioitellen, että häntä yskitti koko lopputunnin. Itse liioittelen eleitäni näyttäessäni harjoituksia, joka voi johtaa myös oppilaiden liioitteluun harjoituksia tehdessä.

Aloitimme jälleen etsimällä F-äänien paikkaa. Kysyttäessä Janne muisti, että soittamamme äänet ovat sininen ja vihreä, joskin äänenkorkeudet menivät hä-

nellä vielä väärinpäin. Tuttu kuvionuottien symbolimerkistö kuitenkin muistui mieleen hyvin ja hän pystyi mainiosti yhdistämään vanhan tiedon uuteen ja muistamaan nuottien värit. Janne ei meinannut saada kunnollista soivaa ääntä soittimesta, koska hän ei varsinaisesti puhaltanut ilmaa soittimeen vaan pärisytti kireitä huulia hyvin vähällä ilmalla. Ääni oli ohut pirinä haettua ääntä matalampaa. Ohjasin häntä puhaltamaan ilmaa soittimen läpi hiljaa ilman ääntä ja sitten lisäämään puhallusta, jolloin huulet alkoivat värähdellä ja hän onnistui saamaan F-äänien monta kertaa. Myöhemmin tunnilla taito taas unohtui, mutta sillä kertaa ääni löytyi niin, että asetuin parin metrin päähän hänestä seisomaan ja käskin puhaltaa ilmaa soittimen läpi ja tähtäämään minuun. Tämä toimi myöskin hyvin. Teemulla taas oli päinvastainen ongelma, sillä hänen äänensä liikkui epämääräisesti jossain F:n yläpuolella jääden kuitenkin roikkumaan Bb:n alapuolelle. Hänelle riitti esimerkkiään kuuleminen riittävän monta kertaa, jolloin ääni asettui paikoilleen. Yhdessä soitettaessa kaikki saivat hyvin soivan F-äänien, joka oli mielestäni hieno saavutus.

Seuraavaksi muistelimme kielittämistä ja jokainen soitti vuorotellen perässäni F-äänellä kielityksiä. Soitimme kielityskaikuja taustanauhan päälle niin, että mukana oli pitkiä ääniä ja lyhyitä ääniä, legatoja ja staccatoja. Tämä sujui loistavasti. Soitimme myös yhden kierroksen niin, että jokainen sai improvisoida oman kielitysrhythmin. En muistanut lisätä tähän harjoitukseen hiljaisen ja kovan soiton kokeilemistä, mutta parempi oikeastaan niin, koska tämänkin harjoituksen aikana käytiin läpi jo erittäin monta tärkeää pasuunateknistä asiaa, joista jokainen ansaitsisi oman oppituntinsa.

Kertasimme vedot neljänteen vetoon asti tekemällä liukuja ensimmäiseltä vedolta kuhunkin vetoon. Monella käsi lähti liikkumaan jo heti kun ääni edes oli syttynyt, joten minun olisi ollut hyvä ohjeistaa heitä soittamaan ykkösveto aina aluksi pidempänä äänenä ennen sliden liikuttamista. Nelosvedon kohdalla Mikko pohitti, että miksiköhän vetojen paikkoja ei ole merkattu sliden sisään, mikä oli oikein oivallinen huomio. Se olisi mielestäni esimerkiksi tällaiselle ryhmälle hyvä tapa selkeyttää soittoa. Joku, jolla on heikompi hahmotuskyky, voisi hyötyä erillisestä

lisäosasta, joka osoittaisi vetojen paikkojen lisäksi tietyltä paikalta saatavat äänet (väreinä). Huomasin, että tarvitaan erillinen opetustuokio sille, että kielitetään samaan aikaan kun liikutetaan vetoa. Pelkkä lyhyt ohjeistus asiaan ei riittänyt, vaan olisi tarvittu selkeitä kielen, ilman ja käden koordinaatioon tähtääviä harjoituksia.

Siirtyessämme läksykappaleiden pariin aloimme metsästäämään taas matalaa Bb-ääntä. Ongelmatilanteissa ryhmäläisillä ei meinaa riittää keskittyminen asian korjaamiseen ja haasteen ratkaisuun. Soittimeen pitäisi päästä puhaltamaan heti, vaikka yritän rauhallisesti neuvoa esimerkiksi huulten asentoa. Samaa olen huomannut trumpettioppilaiden kanssa. Oppilas ei malta odottaa tai kuunnella ohjeita, ja sitten hän turhautuu kun tehtävä ei onnistu. Esimerkiksi Jannella oli huulten asennon kanssa ongelmia, mutta ohjeiden vastaanottaminen aiheesta oli vaikeaa, sillä hän halusi yrittää itsenäisesti ilman ohjeita. Hetkittäin tuntui haastavalta osata antaa ohjeita, joista soittajat eivät turhautuisi, kun eivät osaa-kaan heti ensimmäisellä yrittämällä. Matalien äänien soittaminen oli edelleen Jannelle haastavaa. Teemua auttoi se, kun hänen soittaessaan F-ääntä minä vedin sliden seiskavetoon, jolloin ääni madaltui puolen sävelaskelen päähän toivotusta äänestä. Kun nostimme äänen takaisin ykkösvedolle, huulet asettuivat värähtelemään matalaa Bb:tä. Aloitimme soittamaan nuoteista läksykappaleita, mutta työkiireiden vuoksi ryhmä ei ollut päässyt harjoittelemaan työaikanaan edellisen soittotunnin jälkeen. Soitimme kielitysharjoituksia F:stä. Lopussa Mikko, joka saa helpoiten vaihdettua äänenkorkeutta, soitti kanssani matalaa ääntä muiden soittaessa korkeaa samassa rytmissä. Näin pääsimme soittamaan helposti kaksiäänisesti. Koska kotiläksyt käytiin tunnilla, emme ehtineet edetä nuoteissa suunnitelman mukaisesti. Emme ehtineet säveltää taululle omia kappaleita emmekä harjoitella ”Slaidi käyttöön” –sivua. Lopuksi jamma-
limme vielä niin, että jokainen sai soittaa sooloa joko ala- tai ylä-äänellä.

Huomasin, että nuoteista soittaminen toimii todella paljon selkeämmin ja tehok-
kaammin yhteisesti taululla kuin omista nuoteista. Olivatko nuotit liian pieniä?
Vai oliko syynä se, että taululla pystyy näyttämään ja naputtamaan sykettä ja

soitettavaa tahtia helpommin? Jos jokaisella on oma nuotti, en voi näyttää kuin yhdelle kerrallaan nuotin etenemistä. Oman nuotin kanssa pitäisi pysyä itse mukana nuottikuvassa soittamisen lisäksi. Huomasin myös esimerkkisoittamisen suuret hyödyt tämän ryhmän kanssa. Heitä auttoi huomattavasti se, että soitin kappaleen ensin malliksi ja he saivat annetusta tehtävästä kuulokuvan pelkän nuottikuvan lisäksi.

Kotiläksyksi tuli harjoitella samat kappaleet kuin viimeksi. Samoin korkean ja matalan äänen löytäminen tuli edelleen läksyksi.

10 Neljäs sessio: kappale

10.1 Tuntisuunnitelma

Tunnin tavoitteena on kerrata kaikkea tähän mennessä opittua. Otetaan käyttöön mukaan muutama veto. Tavoitteena on soittaa yksinkertainen kappale niin, että kielittäminen tapahtuu yhtä aikaa käden liikkeen kanssa.

1. Lämmitellään heilauttelemalla käsiä puolelta toiselle.
2. Tehdään yksinkertainen hengitysharjoitus.
3. Kokeillaan mielikuvaan perustuvaa puhallusharjoitusta, jossa heitetään paperilennokkia, frisbeetä ja ammutaan jousipyssyllä. Paperilennokki lentää kauas ja hitaasti, joten puhalletaan pitkä rauhallinen puhallus. Frisbee lentää nopeammin, joten puhalletaan keskinopea ja hieman nopeammin ehtyvä puhallus. Lopuksi ammutaan jousipyssyllä, jonka nuoli lähtee liikkeelle voimakkaasti ja lentää suoraan maalitauluun. Kyseessä on siis nopea ja keuhkot mahdollisimman äkkiä tyhjentävä puhallus. Jokaiseen harjoitukseen liitetään myös fyysinen heittoliike lajin mukaisesti.
1. Soitetaan pitkiä ääniä F-äänestä alaspäin. Kerrataan kielitys. Etsitään Bb alhaalta ja soitetaan nuotti ”korkealta ja matalalta!” niin, että jaan nuotit kopioina mutta myös asettelen ne taululle ja ohjaan yhteisesti.

8. Harjoitellaan soittamaan ykkösvedolta kaikki vedot nelosvedolle asti ensin ilman kielitystä, sitten kielittämällä. Käytän vetojen muistamiseen apuna kehittämäni kehyskertomusta ja muistisääntötarinaa Sirpan/Pertsan hukkuneesta kaukosäätimestä. Ykkösvedolla korkeaääninen Sirpa (F) tai matalaääninen Pertsu (Bb) istuvat sohvalla katsoen televisiota. Kaukosäädin on hävinnyt. Sirpa lähtee etsimään sitä ensin keittiöstä (toinen veto). Kun sitä ei löydy sieltäkään, hän joutuu lähtemään vielä kauemmaksi eli autotalliin (kolmas veto). Kun kaukosäädin ei löydy vielä sieltäkään, hän lähtee naapuriin asti (neljäs veto).
2. Jaan nuotin ja näytän missä mennään, mutta aluksi pääpainotuksen on syytä olla esimerkin seuraamisessa ja korvakuulolta soittamisessa.
3. Soitetaan harjoituskappaleita sen verran mitä ehditään. Voisimme myös soittaa pienen dueton, jossa minä ja Mikko soittaisimme alaaääntä.
4. Lopuksi pidetään vielä jammailusessio ensimmäisellä ja kolmannella vedolla F7-taustanauhan kanssa.

10.2 Sessiopäiväkirja

Aloitimme nyrkkeilemällä eteen, ylös ja sivuille päin. Yksinkertaisessa hengitysharjoituksessa lyhennettiin nyt sisäänhengitysaika yhteen iskuun ja uloshengitys vastaavasti kahteen tahtiin ja lopulta kolmeen tahtiin. Nyt päästiin lähemmäs todellista soittaessa tapahtuvaa hengitys- ja puhallustilannetta. Täydet tahdit näytin vain sormilla laskien, mutta vajaan sisäänhengitystahdin ensimmäiset kolme iskua laskin ääneen. Ulospuhallus loppui kaikilla laskun aikana, mutta kun kehotin heitä puhaltamaan loppuun asti, he ottivat ohjeen heti vastaan ja harjoitus jatkui erinomaisesti. Tämä osoittaa mielestäni hyvää puhalluksen hallintaa ja onnistunutta ohjeiden seurantaa. Mielikuvitusharjoitus onnistui mielestäni hyvin. Unohdin jälleen kiinnittää huomiota Teemun poskiin, joiden pullistamiseen olisi ollut tässä kohtaa hyvä puuttua. Teimme kolme heittoa kutakin lajia, ja erilaiset puhallukset onnistuivat jokaiselta hyvin. Harjoitus oli selkeästi riittävän konkreettinen, vaikka puhallusten apuna olikin mielikuvia.

Kun siirryimme tästä suoraan pasuunaan, oli Janne selkeästi hämmentynyt ja kysyi, että emmekö tee puhallusharjoituksia pillillä. Vaikka tunnit ovat olleet mielestäni hyvin erilaisia, niin selkeästi tuntien rakenteiden pitkät alkulämmittelyt ja kuivaharjoitteluiden rutiinit ovat iskostuneet soittajien mieliin. Tämä on toki toivottavaa, koska samat rutiinit usein rauhoittavat varsinkin levottomampien oppilaiden tuntikäytöstä, ja samalla tunnin rakenne siirtyy oppilaan omaan harjoitteluun. Jo kolmen oppitunnin jälkeen Janne hämmentyi siitä, että siirryimme pasuunan pariin niin nopeasti. Jäin pohtimaan sitä, että tunnin selkeä ja tuttu rakenne olisi hänelle selvästi tärkeä asia, vaikka en ollut asiaa ollenkaan pohtinut tältä kantilta soittotunteja suunnitellessani. Tähän olisi kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota, sillä joillekin sama tuttu rakenne tuo turvaa ja tieto tulevista tapahtumista helpottaa keskittymistä. Joku taas saattaa hyötyä siitä, että tunnit eivät rutinoitu ollenkaan ja aina joutuu olemaan valppaana ja keskittymään uuteen asiaan. Myös lopussa erään harjoituksen jälkeen soittajat jo itse ehdottivat, että ”nyt sitten varmaan tulee loppujamit”.

Kun aloimme soittamaan, Mikko heti ensimmäisenä varmisti, että pitäähän sliidelukon olla vielä kiinni. Vaikka en muistuttanut tällä tunnilla enää seinällä olevasta muistilapusta, olivat säännöt nyt jo muutamien kertausten jälkeen hyvin muistissa. Soitimme taustanauhan kanssa pitkiä ääniä, alemman Bb:n kanssa oli edelleen ongelmia muilla paitsi Mikolla. Kaikki selkeästi kuitenkin pyrkivät matalaan ääneen ja ääni todella madaltui Bb:n kohdalla, vaikka ääni ei aivan asettunutkaan vireeseen. Vähitellen Bb- ja F-äänten ero kuitenkin löytyi todella selkeästi. Jannella oli jälleen suuria vaikeuksia saada instrumenttia soimaan ja huulia värähtelemään. Hän olisi tarvinnut edes lyhyitä hetkiä siihen, että olisimme hänen kanssaan kaksin etsineet hyvää äänenmuodostusta. Ajoittain hän onnistui mainiosti, välillä hän ei taas saanut soittimesta oikein millään ääntä. Edes pieni henkilökohtainen ohjaus olisi voinut auttaa häntä siinä, että hän olisi saanut työkaluja äänenmuodostuksen muistelemiseen aina ongelmien ilmentyessä.

Soitimme kappaleita nuotista ”korkealta ja matalalta”. Keskustelimme uuden kappaleen nuottikuvasta aina ennen soittoa. Kysyin kysymyksiä kuten ”mistä äänestä kappale lähtee, korkealta vai matalalta?” ja ”minkälaisia kielityksiä kappaleessa on ja kuinka kauan kukin ääni kestää?”. Jokainen vuorollaan kertoi yhden tahdin tapahtumat tahti kerrallaan. Soittajat olivat mielestäni aika hyvin kartalla tapahtumista ja sain sellaisen kuvan, että he todella lukivat sujuvasti pasuunan nuottikuvaa. Kirjoitin toki nuotit myös taululle, mutta videolta ainakin näyttää, että kaikki lukisivat omaa nuottiaan. Myös Janne onnistui korkean ja matalan äänen soittamisessa, vaikkakin hänellä oli äänenmuodostuksellisia ja soinnillisia ongelmia.

Seuraavaksi aloimme käydä vetoja. Kerroin kehyskertomuksen Sirpan hukku-
neesta kaukosäätimestä. Tarina perustui ajatukseen siitä, että ymmärrys veto-
jen etäisyydestä kävisi ilmi. Halusin luoda ajatuksen ensimmäisestä vedosta
ikään kuin kotipesänä, johon aina palataan. Kellon reunan sisäpuolelle jäävät
vedot ovat vielä omaa kotia, neljäs veto on jo oman talon ulkopuolella naapuris-
sa. Kun hetken päästä kysyin missä on neljäs veto, Janne vastasi ”seinän taka-
na”, eli mielikuva jäi helposti mieleen, joka oli tarkoituskin. Matkaa voisi pidem-
mille vedoille pidentää vaikka toiselle mantereelle asti. Myöhemmin soittajat
sanoivat, että tarina oli helpottanut vetojen löytämistä ja he kokivat sen hyödylli-
seksi ja kivaksi tavaksi oppia. Asetin nuotit näkyville, mutta kehotin heitä soitta-
maan pelkästään matkimalla. Aloitimme tekemällä käden ja kielen koordinaatio-
harjoituksia. Ensin teimme kuivakielityksiä ykkösvedolla soittimen ohi puhaltaen.
Sen jälkeen jatkoimme kielityksiä ja otimme toisen vedon mukaan. Kun siir-
ryimme soittamaan, käden ja kielen koordinaatio unohtui heti ja käsi seilasi mi-
ten sattuu toisen vedon paikkeilla. Toistimme kuivaharjoittelua vielä, ja toisella
yrityksellä kaikki onnistuivat tuottamaan selkeän fraasin. Neljännen vedon koh-
dalla koordinaatiohaasteet taas palasivat. Kuivaharjoittelu tuntui tehokkaalta
tavalta harjoitella asiaa: puhallus ja kielitys – käden liike - puhallus ja kielitys–
käden liike. Puhalluksen piti loppua ennen seuraavaan vetoon siirtymistä, joten
tässä oli aika paljon harjoiteltavaa. Kävimme nopeasti läpi myös Pertsan-version

vedoista, jonka jälkeen saatoimme juhlia sitä, että soittajat osasivat soittaa jo kahdeksan eri ääntä pasuunalla.

Soitimme Suuren Dueton, jossa käytettiin kolmea eri vetoa kaksiäänisesti, sekä F:stä että Bb:stä lähtien. Kappale sujui upeasti ja kaikki onnistuivat hienosti soittamaan kaikki kolme ääntä rytmissä ja vieläpä äänissä niin, että Mikko soitti matalaa ääntä ja toiset korkeaa ääntä. Kaiken kaikkiaan pilottiprojektin tavoitteet saavutettiin ja jopa ylitettiin moninkertaisesti.

11 Yhteenveto ja pohdinta

Työn tavoitteena oli selvittää, millaisia mahdollisuuksia on opettaa pasuunaa erityisoppijoille Resonaarissa. Kokemukseni mukaan mahdollisuudet ovat rajattomat ja potentiaalia puhaltimien oppimiseen löytyy valtavasti. Pilottiprojekti lisäsi ymmärrystäni puhallinopetuksen monikanavaisuuden mahdollisuuksista ja inklusion ja esteettömyyden periaatteiden suuresta merkityksestä erityismusiikkikasvatuksessa myös puhaltimien osalta. Vaikka opin projektin aikana valtavasti, koen suurta tarvetta ottaa jatkuvan oppimisen ajatus osaksi opettajuuttani jatkossakin. Jokaisen oppilaan kohdalla haasteet ja mahdollisuudet ovat erilaiset.

Projektissa toteutuivat mielestäni inklusion periaatteet, sillä jokainen osallistuja sai kykyään vastaavia tehtäviä, jotka olivat myös musiikillisesti tärkeitä ja toiminnallisesti merkityksellisiä. Opetustuokiot johtivat uuden oppimiseen ja kehittivät muusikoiden ammattitaitoa monipuolisemmaksi. Myös minä olin oppilaana heidän keskuksessaan kehittämässä omaa ammatillista osaamistani. Mielestäni projektiin osallistuminen nosti osallistuneet muusikot yhteiskunnallisesti merkittävälle pioneeripaikalle. Toivon, että tämä työ saa olla mukana rakentamassa positiivista kulttuurista vallankumousta (positive cultural revolution) (Laes & Schmidt 2016, 15), joka toteutuu käytännössä haluna opettaa kaikenlaisia ovesta sisään astuvia oppilaita. Uskon, että kun tällainen puhallinsoittamisen vallankumous

saatiin synnytettyä Resonaarin musiikkikoulussa, sen vaikutukset voivat levitä koskemaan suurempaakin joukkoa. Pasuunansoitolla voi olla parhaassa tapauksessa kauaskantoisia vaikutuksia oppilaiden perheisiin, kouluihin, poliitikkoihin, asenteisiin ja kulttuuriin. Ehkä joku musiikkikoulu jossain päin Suomea oivaltaa, että ”puhaltimet kuuluvat kaikille, joten mekin voisimme miettiä puhallinopetuksemme rakenteita hieman uusiksi”. Saavutin siis eettisen päämääräni, joka oli todistaa, että puhaltimien erityisopetus on mahdollista ja kaikkia osapuolia palkitsevaa.

Otin vastaan pedagogisen haasteen, joka kehitti minua huomattavasti pedagogina, monipuolisti työtapojani ja opetusmenetelmiäni sekä mielestäni johti opetukseni laadun huomattavaan lisääntymiseen. Merkittävin henkilökohtainen edistysaskel ei kuitenkaan lienee ollut erityismusiikkikasvatuksellisten metodologisten keinojen haltuunotto, vaan yleisen ymmärryksen lisääntyminen ja oppilaiden aidon kohtaamisen merkityksen oivaltaminen. Nyt jos koskaan ajattelen opettavani erilaisia ihmisiä, en erotellusti perinteisiä oppijoita, kehitysvammaisia, tai erityisoppijoita. Toisaalta nyt oivallan paremmin opettavani auditiivisesti, kinesteettisesti tai vaikkapa holistisesti oppivia henkilöitä. Opettajuuteni on nyt huomattavasti esteettömämpää ja opetukseni saavutettavuus toteutuu paremmin kaikilla tasoilla. Jokainen oppija tarjoaa pedagogille opetuksellisen haasteen, jokaisen kohdalla myös opetuksen keinot ovat erilaiset.

Projektin suurin anti minulle henkilökohtaisesti on siis ollut lähinnä asenteellinen, jonka seurauksena uusien pedagogisten työvälineiden löytäminen erilaisille uusille oppilaille ei tunnu enää pelottavalta, vain suurten pedagogien salatiiteeksi kuuluvalla etuoikeudella. Aluksi meinasin nimittäin vaipua synkkyyteen erityispedagogilta vaadittavista ominaisuuksista lukiessani: enhän minä ole noin pätevä vielä. Jos kuka tahansa voi oppia, voin minä myös opettaa ketä tahansa (psykkinen esteettömyys). Kyseessä ei ole vaikea pedagoginen metodologia, vaan uudenlainen raikkaampi näkökulma oppimiseen ja puhallinpedagogiikkaan. Uskon, että jokaiselle erityispedagogiikasta ja oman asiantuntijuuden kehittämistä kiinnostuneelle puhallinopettajalle on kysyntää. Jostain kehittymi-

nen on aloitettava, ja aitoa ihmisten kohtaamista ei opi muuten kuin heittäytymällä rohkeasti uusiin haasteisiin. Minulle tämän pilottiprojektin järjestäminen oli suuri haaste, ja koin useasti henkilökohtaista riittämättömyyttä tehtävään. Nämä ajatukset kuitenkin karisivat pian, kun kysyin itseltäni, että jos minä en tätä lähde työstämään, niin kuka sitten lähtee. Jos minä en opettele opettamaan puhaltimia erityisryhmille, niin kuka sitten. Tämä rohkaisi minua eteenpäin.

Monikanavainen musiikkipedagogiikka toteutui projektin aikana monella tasolla. Hyödynsin eri aisteja ja oppimistyytlejä monipuolisesti oppitunteja suunnitelleni, enkä usko että olisimme päässeet näin loistaviin lopputuloksiin ilman mielikuvituksen valjastamista mukaan opetukseen. Olin positiivisesti yllätynyt siitä, kuinka helppo oli keksiä uudenlaisia toimintatapoja saman lopputuloksen saamiseksi. Se ei vaatinut muuta kuin halun pohtia hetken ja yrittää sekä uskalluksen kurkata omien rutinoituneiden ajattelumallien ulkopuolelle. Uudet lähestymistavat innostivat minua, mutta myös oppilaita. Käytin paljon audittiivista opetusmenetelmää ja kuuloaistiin perustuvia harjoitteita. Heti ensimmäisen tunnin alussa kuuntelimme kuuluisia pasuunansoittajia ja soitin itse erilaisia pasuunalla soitettavia asioita malliksi, jotta soittajat saivat selkeän kuulokuvan pasuunan äänenväristä ja luonteesta. Käytin paljon matkimisharjoituksia esimerkiksi äänenkorkeuden, kielittämisen sekä soundin harjoittelemiseksi. Myös rytmien ja kokonaisten kappaleiden soittaminen kaikuina oppilaiden kanssa antaa ensinnäkin kuulokuvan ja esimerkin haettavasta soundista, soittotavasta ja rytmikaudesta, mutta myös mahdollistaa oppilaan omaa tasoa haastavampien asioiden soittamisen yhdessä oppilaan kanssa.

Visuaalisuutta käytin hyödykseni esimerkiksi piirtämällä muistilapulle kaksi tärkeää ohjetta. Pyrin näyttämään käsiliikkeillä selkeästi tapahtuvat asiat: sisäänhengityksen, rytmikan ja lähdöt. Nuotinlukuun annoin kaksi mahdollisuutta, lukea joko omasta nuotista tai sitten katsoa ohjaustani taululta. Läksymonisteessa harjoiteltu määrä näkyi selkeästi väritettyinä nuotteina, jolloin tavoitteiden seuraaminen oli helpompaa. Monet puhallusharjoitukset perustuivat myös visuaalisuuteen, jolloin keuhkojen ulospuhalluksen tilavuus näkyi puhalletun ilmapallon

kokona, ulospuhalluksen ilmannoisuus paperin kohoamisena korkeammalle tai matalammalle, ilmavirran kantavuus kaatuvina kyninä pöydällä ja puhalluksen tasaisuus leijuvan pallon tasaisuutena tai kohoiluna. Kinesteettisyys tuli ilmi sekä hengitysharjoituksissa että pasuunan kanssa tehtävissä harjoitteissa. Tunustelimme ilmavirtaa ja puhallusta omaan käteen puhaltamalla (kehollisten tunteiden hyödyntäminen). Hengitysharjoituksiin voidaan ottaa kädet mukaan osoittamaan sisään- ja uloshengityksen rytmiä. Erilaisia puhalluksia harjoitellessa hyödynsimme mielikuvaa erilaisista urheiluheitoista. Tällöin pitkään tasaiseen puhallukseen liitettiin paperilennokin heittoa matkiva liike, nopeampaan puhallukseen frisbeen ja nopeimpaan taas jousipyssyllä ampuminen. Monet kuivaharjoitteet myös perustuvat tunto- ja liikeaistin mukaiseen oppimiseen sekä lihasmuistin ja motoriikan kehittymiseen. Esimerkiksi vedot harjoittelimme pelkällä liikkeellä ilman puhallusta, jolloin huomio keskittyi pelkästään käden liikkeeseen. Seuraavaksi mukaan otettiin kuivakielitys, jonka jälkeen vasta itse soitin. Näin vahvistimme slidekäden liikerataa ja pystyimme lopulta helposti yhdistämään sen ja kielityksen osaksi yhtä ja samaa liikettä. Useat toistot eri vetojen välillä olivat tarpeen ja vahvistivat liikeradan sujuvuutta. Kun tähän liitettiin vielä kuulokuva, oli oppilaiden yllättävän helppo soittaa ryhdikkäästi vähälläkin harjoittelulla.

Taktiilinen opetustapa kävi ilmi muun muassa läksymonisteessa, joka oli proaktiivinen tapa seurata omaa harjoittelua. Tietyn harjoitteluajan jälkeen sai itse värittää yhden kuvion. Samoin yhdessä askarreltu sääntötäulu sopii tähän kategoriaan. Maku- ja hajuaistia en hyödyntänyt opetuksessani, sillä se tuntuu hienon etäiseltä ja haastavalta. Toisaalta ei ole täysin järjetöntä, että esimerkiksi jonkun oppilaan kohdalla eri vetojen paikat muisteltaisiin vaikkapa erilaisten tuoksujen avulla, jolloin tietty tuoksu yhdistyy tiettyyn käden asentoon. Välillä lähestyin opetettavaa asiaa holistisesti ja välillä analyttisesti. Esimerkiksi yksi vaikeusaste kerrallaan etenevä yksinkertainen puhallusharjoitus voitaisiin nähdä analyttisenä tapana lähestyä hengitystä. Toisaalta taas musiikin ja kappaleiden soittamista pasuunalla lähestyin holistisesti soittamalla kaikuina kokonaisuuksia odottaen kokonaisvaltaisen instrumentinhallinnan ja ymmärryksen lisääntyvän

harjoitteen kautta. Useimmiten esittelin jonkin suuremman kokonaisuuden holistisesti, josta siirryttiin hiomaan analyttisemmin yksityiskohtia.

On myös oleellista pohtia, miten olen mielestäni onnistunut hyödyntämään löytämiäni erityispedagogin työkaluja pilottijakson aikana. Aihetta voisi pohtia Ryökkysen (2015, 130) laatiman erityismusiikkikasvattajan työkalupakin avulla. Olin todella kiinnostunut oppilaistani ja heidän tavoistaan oppia. Mielestäni kohdasin oppilaat opetustilanteessa rennosti ja vuorovaikutuksemme oli sujuvaa. Olin herkkänä oppilaiden vahvuuksille ja pyrin muuttamaan toimintaani sen mukaisesti, että onnistumisenkokemuksia tulisi mahdollisimman paljon. Uskoin jokaisen oppilaan oppimiseen, tosin huomasin monesti asettaneeni riman jopa liian alas. Toisaalta en tuntenut soittajia lainkaan etukäteen ja opetusperiodi oli hyvin lyhyt, joten en voinut varsinaisesti lähteä Ryökkysen ohjeiden mukaisesti liikkeelle jokaisen oppijan vahvuuksista. Mielestäni haastoin kuitenkin soittajia sopivasti, sillä joka tunti opittiin jotain uutta ja oppimista tapahtui projektin aikana huomattavasti. Oman haasteensa antoi ryhmäopetustilanne, jossa voidaan edetä hitaimman oppijan mukaan. Pyrin kuitenkin jakamaan tehtäviä niin, että esimerkiksi duetossa ylempää ääntä soittivat ne, joiden ymmärrys ja käytännön osaaminen äänenkorkeuksista riitti korkeuden muuttamiseen. Alempaa ääntä soittivat ne, jotka eivät vielä niin kontrolloidusti hahmottaneet äänenkorkeuksien vaihteluita. Ryökkynen kehottaa antamaan jokaiselle oppijalle hänen tarvitsemansa aika tarkastelemaan kehitystä pitkällä aikavälillä.

Projekti oli lyhyt, joten pitkän aikavälin havainnot valitettavasti jäivät kokematta tässä projektissa. Uskon, että tasoerojen välinen vaihtelu olisi voinut osoittautua haasteeksi pidemmällä aikavälillä, sillä jo neljän tunnin aikana huomasin ohittavani tiettyjä yksittäisten soittajien tärkeitä ongelmakohtia vain ryhmän aikaa säästääkseni. Näen yksilötuntien merkityksen puhallinsoittimen opiskelussa kuitenkin hyvin merkittävänä osana instrumentin äänenmuodostuksen opiskelua. Monet puhallinsoittimen opiskeluun liittyvien kehollisten toimintojen hallinnan kasvattamiseen liittyvät harjoitteet vaativat mielestäni ryhmätilanteen ulkopuolista henkilökohtaista aikaa. Ryhmäopetus on toki kasvava ja merkittävä osa

nykypäivän instrumenttiopetusta, mutta lisäisin tähän aivan alkeiden jälkeen edes lyhyitä henkilökohtaisia opetustuokioita, jossa pystytään keskittymään juuri kyseisen opiskelijan tarpeisiin.

Olin valmis muokkaamaan ja hankkimaan oppijoille sopivaa opetusmateriaalia tekemällä sitä itse ja pohtimalla teknisten asioiden järkevimpiä esitystapoja. Muokkasin opetusmenetelmiäni oppijoille sopiviksi muun muassa jättämällä liian fyysisiä ohjeistuksia tai liian vahvasti mielikuviin perustuvia harjoituksia pois, korvaten ne eri aisteihin perustuvilla harjoituksilla. Erityisesti hengityksen harjoittelussa käytin mahdollisimman konkreettisia apuvälineitä. Minulla ei ollut tämän ryhmän kanssa ongelmia työskennellä ryhmän jaksamisen mukaisesti. Ryhmä keskittyi hyvin ja oli hyvin orientoitunut toimintaan. Toisaalta lähes poikkeuksetta tunnit etenivät hyvinkin eri tahdissa suunnitelmani kanssa, joten jouduin mukautumaan yllättäviin tilanteisiin ja muuttamaan tunnin rakennetta lennosta. Useampi lopputunti tuntui itsestäni hieman sekavalta, kun yritin keksiä lennosta tekemistä, ja huomasin kyllä oppilaidenkin keskittymisen herpaantuvan oman opetusruntoni järkkyyessä. Tämä varmasti olisi korjaantunut ryhmän taitotasoon ja persooniin tutustuessa ja oman pedagogisen osaamisen kasvaessa.

Ryökkyinen kehottaa huomioimaan opetuksen merkityksen laaja-alaisesti: soitotunneille tulemisella ja niihin sitoutumisella voi olla oppilaan elämässä suurempi merkitys kuin minkään musiikillisen taidon oppimisella. Resonaarigroupin jäsenet kokevat suurta ylpeyttä muusikon työstään ja heidän asenteensa projektiin osallistumiseen oli todella ammattimainen ja motivoitunut. Uskon, että he kokivat ylpeyttä ja voimaantumista saadessaan tarjota oman ammattitaitonsa tällaiseen pilottiprojektiin, jolla on mahdollisesti pitkäkantoisiakin vaikutuksia puhaltimien musiikkipedagogiikan näkökulmasta Suomessa. Trumpetin soitonopettajan työssäni olen kohdannut myös oppilaita, joille turvallinen aikuinen kontakti on soittamisen ohella vähintäänkin yhtä merkittävä soittotuntien tavoite. Joskus soittaminen on ollut jopa toissijaista; musiikin kautta kommunikointi ja säännöllinen harrastaminen ovat olleet oppilaalle itsetuntoa kohottava asia ja merkittävä kohdatuksi ja ymmärretyksi tulemisen väylä.

Sain paljon tukea ja neuvoja niin Resonaarin henkilökunnalta kuin tutuilta ja tuntemattomilta musiikkipedagogeilta. Tärkeää on, että ei jää yksin. Ryökkyneen kehottaa kyselemään, kertomaan ja verkostoitumaan sekä kokeilemaan yhteisopettajuutta. Kollegoilta saadut ajatukset ovat todella olleet silmiä avaavia ja muiden opetuksen seuraaminen tarjonnut lukuisia uusia näkökulmia puhallinpedagogiikkaan. Trumpetin soitonopettajana olen myös kokenut yhteistyön ja kommunikoinnin vanhempien kanssa todella tärkeäksi, erityisesti jos kyseessä on erityisoppija. Kuitenkin itse haluan pyrkiä mahdollisimman suoraan kommunikaatioon oppilaan kanssa; haluan haastaa häntä itseään pohtimaan omaa potentiaaliaan, haasteitaan ja onnistumisiaan. Uskon, että tällaisen opettajan ja oppilaan välisen dialogin harjoittelu ja kehittyminen oppimisprosessin aikana on tärkeämpää kuin mikään muu.

Suhteessa perinteiseen soitonopetukseen tässä projektissa poikkeuksellista oli sen lyhytkestoisuus. Pyrin mahdollistamaan tunteihin mahdollisimman paljon läpikäytäviä asioita, jotta saisin mahdollisimman paljon tietoa ja ymmärrystä pasuunan alkeisopetuksesta erityisoppilaille. Normaalissa opetustilanteessa edettäisiin huomattavasti rauhallisemmin ja yksi asia kerrallaan, esimerkiksi jo pelkkä hiljaa ja kovaa soittaminen voi olla yhden kokonaisen oppitunnin ainoa aihe. Samoin jo käytyihin aiheisiin tullaan palaamaan vielä pitkään, joihinkin koko soittouran ajan (kuten ansatsi ja kielittäminen). Tämä aiheutti sen, että tuntien aikana tapahtui valtavan paljon asioita, ja soittajien henkilökohtaisiin soittominaisuuksiin ei ollut aikaa paneutua. Paine päästä kokeilemaan mahdollisimman monenlaisia tehtäviä näinkin lyhyessä ajassa varmasti osaltaan aiheutti oman levottomuuteni ja kiireen tunnun tunneilla.

Taiteen perusopetusta koskevat valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet (OPH 2002b; OPH 2005) mahdollistavat yksilöidyn opetussuunnitelman myös erityistä tukea tarvitsevan oppijan kohdalla. Todellisuudessa tämä ei kuitenkaan toteudu, sillä säädökset eivät velvoita musiikkioppilaitosta tai musiikkipedagogia toimimaan tietyllä tavalla tukitoimien saavuttamiseksi, ja yleensä erityisopetus koetaan pedagogisesti hyvin haastavaksi. Ongelmana on toimintamallien puute

erilaisen oppijan huomioimiseksi koko opiskelupolulle, ja tämä näkyy mielestäni erityisen selvästi puhaltimien kohdalla. Siksi koen, että jatkotutkimukselle puhaltimien erityispedagogiikasta olisi valtava tarve. (Ryökkyinen 2015, 124-125.)

Ihmettelen suuresti sitä, miksi erityispedagogiikkaa ei käsitellä musiikkipedagogikoulutuksessa osana instrumenttipedagogiikan opintoja. On hyvin eri asia kuunnella aiheesta muutama teorialuento kuin todella pohtia käytännön sovelluksia oman instrumentin kohdalla. Uskon, että taustalla on pelkkä tietotaidon puute, mutta sitäkin enemmän erityispedagogisen osaamisen arvostuksen ja todellisen merkityksen ymmärryksen puute. Toisaalta opettamaan ei opi kouluissa, vaan käytännön työelämässä tekemällä ja itse aktiivisesti erilaisia työmenetelmiä kokeilemalla. Mielestäni erityispedagogiikka on kokonaisvaltaista ihmisyyden ja yksilön erityisyyden kunnioittamista, jonka kuuluisi olla osa kaikkea musiikkipedagogiikka kaikkialla. Kaikkien ei tarvitse olla erityispedagogeja, mutta yksilöidyn opetuksen korostamisessa on mielestäni valtava potentiaali niin oppilaan oikeuksien toteutumisessa ja opettajan ammatillisen kehityksen näkökulmasta, jota tulisi vaalia enemmän myös ammatillisissa opettajaopinnoissa.

Ei ole myöskään toivottavaa, että erityismusiikkikasvatus olisi erillinen saareke kaukana yleisestä musiikinopetuksesta, vaan että näiden kahden välillä olisi rikasta vuoropuhelua ja molempia aloja hyödyntävää dialogia. Raja näiden kahden musiikkipedagogiikan välillä on hyvin häilyvä. Erityismusiikkikasvatuksen pedagogiset löydöt sekä kehitetyt opetusmenetelmät ja –välineistöt ovat hyödyllisiä myös perinteisen musiikkipedagogiikan opetuskäytänteissä. Erityismusiikkikasvatuksen yksilölliset opetussuunnitelmat, monipuoliset musiikkikasvatusvälineistöt ja vahvuuksista käsin tapahtuva opetus antaisivat paljon myös yleisen puolen opetukselle. Jatkuva pedagogiikan ja yksilöllisten menetelmien kehittäminen ja esimerkiksi tämän opinnäytteen tiimoilta toteutettu projekti ovat luonnollinen osa erityisoppilaitosten toimintaa. Vaikka yleisissä musiikkioppilaitoksissa ei yleensä ole resursseja tai kokemusta tällaiseen toimintaan, hyötyy koko musiikkikasvatuksen kenttä erityispuolella kehitellyistä yksilöllisistä menetelmis-

tä ja havainnoinneista, mikäli niiden annetaan levitä avoimesti eteenpäin. (Ryökkönen 2012, 4-46.)

Musiikkipedagogin työnä ei nimittäin suinkaan ole opettaa vain musiikkia vaan oppilaana olevaa ihmistä (Ryökkönen 2015, 132). Oppimisen vaikeuksia lähestytään poikkeuksetta yksilön henkilökohtaisina puutteina kiinnittämättä huomiota esimerkiksi puutteellisiin opetusmenetelmiin. Usein erityisoppijoista puhuttaessa nimittäin korostetaan oppimisen ongelmia, heikkouksia ja vaikeuksia. Toivanen (2006, 12) kehottaa opettajia korvaamaan nämä negatiiviset termit sanoilla ”oppimisvalmiudet”, ”vahvuudet” ja ”oppimiseen liittyvät erityistarpeet”.

Lähteet

Aspa-säätiö 2017. Aspa-säätiön kotisivut. <https://www.aspa.fi/sv/node/825> (avattu 27.5.2017)

Erilaisten Oppijoiden Liitto 2017. Kotisivut. <http://www.erilaistenoppijoidenliitto.fi> (avattu 25.5.2017)

Hammel, Alice M & Hourigan, Ryan M. 2011. Teaching Music to Students with Special Needs. A label-free approach. Oxford University Press.

Kaikkonen, Markku 2013. Kohti inklusiivista musiikinopetusta. Teoksessa Jordan- Kilki P., Kauppinen E. & Korolainen-Viitasalo E. (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. Opetushallitus. Tampere.

Kuosmanen, Annika 2009. Erityisoppilaat musiikintunneilla. Pedagoginen opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Laes, Tuulikki & Schmidt, Patrick 2016. Activism within music education: working towards inclusion and policy change in the Finnish music school context. British Journal of Music Education, 33, pp 5-23

Lakkala, Suvi 2008. Inklusiivinen opettajuus. Toimintatutkimus opettajankoulutuksessa. Väitöskirja. Lapin yliopisto.

Lazareva, Tamara 2016. Solmisaatio viulunsoiton alkeisopetuksessa. Pedagoginen opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Liski, Jussi 2016. Tsiu-tsi-diusta Takatukkaan, Pырpylöistä Pam-pampiin – Kumpulan aikuisten bändileiri 2008-2014. Pedagoginen opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Lämsä, Teemu & Erkolahi, Ritva 2013. Valikoiva puhumattomuus – haasteena lapsen vaikeneminen. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2013;129(24):2641-6

Musiikki kuuluu kaikille - Erityismusiikkikasvattajan käsikirja opettajalle
Music for all. Improving access to music education for people with special needs -projekti. Riian kaupungin opetus-, kulttuuri- ja urheiluvirasto, Markku Kaikkonen, Anna Petraskevica, Sirlil Väinsar 2011
http://projects.centralbaltic.eu/images/files/result_pdf/Muzika_FIN_web.pdf

MuTe <<http://www15.uta.fi/arkisto/mustut/mute/apusivut/sanasto.html>> (Avattu 24.02.2017)

Näppäri-pedagogiikka 2017. Kansanmusiikki-instituutin kotisivut. <http://www.kansanmusiikki-instituutti.fi/napparit/napparipedagogiikka/> (avattu

25.5.2017)

Resonaari 2017. Resonaarin kotisivut. www.resonaari.fi (avattu 5.4.2017)

Rissanen, Antti 2015. Vetopasuunan soittotekniikan kehittäminen luonnonsävelsarjoihin perustuvalla lip-break –artikulaatiotekniikalla. http://ethesis.siba.fi/files/antti_rissanen_kirjallinen_ty.pdf

Ryökkynen, Sanna 2012. Esteetön musiikkipedagogiikka. Pohdintaa koulutuksen kehittämistarpeista. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu YAMK.

Ryökkynen, Sanna 2015. Esteetön musiikkipedagogiikka. Musiikki kuuluu kaikille, musiikin YAMK muuttuvan musiikkipedagogiikan tiennäyttäjänä. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos artikkelit 18/2015

Sensorisen Integraation Terapian Yhdistys ry 2017. Sity:n kotisivut. <http://www.sity.fi/sensorinen-integraatio/hairio/> (avattu 10.6.2017)

Toivanen, Leena-Maria 2007. Opetuksen haasteet ammatillisen kehittymisen välineinä. Aloittelevan opettajan kokemukset kehitysvammaisten aikuisten musiikinopettamisesta. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Vetoniemi, Elina 2016. Kohti inklusiivista opettajuutta ja musiikkioppilaitosta. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto

Vienonen Tanja 2006. Torvisen pasuunavihko. Lauluja pasuunansoiton alkutai-paleelle.

Vuolahti, Vesa-Matti 2015. Opi soittamaan pasuunaa! Pasuunan itseopiskeluoppaan tuottamisen kuvaus. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/102498/Opinnaytetyo_vuolahti.pdf?sequence=1

Henkilöhaastattelut

Markku Kaikkonen 2017

Kaarlo Uusitalo 2017

Markku Renko 2017

Antti Rissanen 2017

Videot

"Vi ses på Resonaari" t/r Göteborg-Helsingfors -video

En film för Kulturskulan i Göteborg, Producerad av Visiontree Films 2016

Medverkande från musikskolan i Göteborg